

בנק ישראל
מחלקת המטבע

סקירה שנתית 2010

ירושלים, אדר א' התשע"א - פברואר 2011

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרופה לצטט רשאי לעשות כן, בתנאי שיציין את המקור.

סדר ועיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל
נדפס בישראל
בדפוס פרינטיב בע"מ, ירושלים

מס' קטלוגי 3030110012/6
www.bankisrael.gov.il

התוכן

5.....	דברי הממונה על מחלקת המטבע.....
7.....	א. הגדרות.....
7.....	ב. תפקידי מחלקת המטבע.....
9.....	תיבה 1: יישום המדיניות החדשה לתפעול המזומנים במשק.....
14.....	ג. מחזור המטבע.....
14.....	1. המחזור.....
	תיבה 2: סיום תקופת ההחלפה של שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים
17.....	(סדרה א') ומעות של 5 אג'.....
18.....	תיבה 3: המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים - השוואה למדינות EU, 2009.....
21.....	2. מחזור השטרות.....
25.....	3. מחזור המעות.....
28.....	ד. השינויים שבשטרות ובמעות במחזור.....
28.....	ה. זיוף שטרות ומעות.....
28.....	1. פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף.....
30.....	2. סימנים לזיהוי שטר מזויף.....
	תיבה 4: הנחיות מחלקת המטבע בעניין שימוש בתצלומי מעות או שטרות או
30.....	בתואמי שטרות.....
31.....	תיבה 5: כללי בנק ישראל לגבי מטבע פגום.....
35.....	תיבה 6: השחתת מטבע.....
35.....	ו. הנפקת מטבעות זיכרון.....
43.....	ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון.....
43.....	1. הרכב הוועדה.....
43.....	2. פעילות הוועדה בשנת 2010.....
45.....	ח. לוחות סטטיסטיים.....

דברי הממונה על מחלקת המטבע

מחזור השטרות והמעות בשנת 2010

ערכו של מחזור המטבע הגיע בסוף שנת 2010 ל-45 מיליארדי ש"ח, לעומת 41.5 מיליארדים בסוף שנת 2009 - גידול של 9%. הגידול נובע, בין השאר, מגידול האוכלוסיה והתרחבות הפעילות הכלכלית ב-2010. עם זאת, קצב גידולו של המחזור נמוך משמעותית מאשר בשנים 2008 ו-2009, אז גדל המחזור ב-19% ו-21% בהתאמה. את ירידת קצב הגידול ניתן לייחס לעליית הריבית במשק, שהחלה בד בבד עם התחדשות תהליך הצמיחה.

חלקו של מחזור השטרות עמד בשנה הנסקרת על 97% מסך ערך המחזור כולו (43.6 מיליארדי ש"ח), וחלקו של מחזור המעות - על 3% (1.5 מיליארדי ש"ח). משקל השטר של 200 ש"ח במחזור הוסיף וגדל השנה (ב-20%), עקב הגברת הפצתו במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים. גידול זה מסביר את עיקר הגידול של מחזור השטרות בשנת 2010, שכן מספר השטרות של 50 ש"ח ו-100 ש"ח במחזור פחת.

יותר ממחצית ממספר המעות שבמחזור (53%) הן מעות של 10 אג', המשמשות בעיקר למתן עודף בתחבורה הציבורית העירונית. בעקבות השינוי בתעריף הנסיעה בתחבורה הציבורית בינואר 2010 גדל מספר המעות של 10 אג' הנדרש לביצוע עסקה יעילה במינימום מטבעות. גידול המחזור של מעה זו מסביר 64% מסך הגידול של מספר המעות בשנת 2010. המעה של 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בה במדחנים ובמכונות הממכר, היוותה ב-2010 21% ממספר המעות שבמחזור. העריך 2 ש"ח, שהוכנס למחזור בסוף 2007, הגיע ב-2010 ל-2% ממספר המעות שבמחזור. מספר המעות בכל אחד מהעריכים 5 ש"ח ו-10 ש"ח הוא רק 3% ממספר המעות שבמחזור.

בשנת 2010 נמשכה מגמת הגידול של מספר האמצעים למשיכת מזומנים. עיקר הגידול היה במכשירים מהסוג cash dispenser - מכונות בבעלות חברות פרטיות, המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות; כן התווספו חלופות נוספות למשיכת מזומנים באמצעות רשתות השיווק ותחנות הדלק.

ב-31.12.2010 תם פרק הזמן שבו נתאפשר להמיר את השטרות מסדרה א' של השקל החדש, אשר הילכו במחזור משנת 1985 עד שנת 1999, ושל המעות מהעריך 5 אג', שבוטלו ויצאו מהמחזור ב-1.1.2008. שטרות ומעות אלו אינם עוד הילך חוקי בישראל, ולא ניתן עוד להחליפם בשטרות ובמעות מהסדרה הנוכחית - סדרה ב' של הש"ח. לפיכך הופחת המחזור ב-31.12.2010 בסך 221 מיליוני ש"ח.

פעילות מחלקת המטבע של בנק ישראל בשנת 2010

בשנת 2010 פעל בנק ישראל להמשך יישומה של המדיניות החדשה לתפעול המזומנים, שהונהגה בשלהי 2009, ונועדה להביא לשמירה על איכות גבוהה של המזומנים שבמחזור, להקטנת העלויות של תפעול המזומנים לציבור, לבנק ישראל ולעוסקים במזומנים ולהעלאת רמת השירות שבנק ישראל נותן לתאגידים הבנקאיים ואלה נותנים לציבור. מאז הפעלת המדיניות הוקמו אחד עשר "מרכזי מזומנים" של התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל, והם מאושרים ומפוקחים על ידי בנק ישראל. מרכזים אלה, שהצטיידו במכונות ספירה משוכללות, מווסתים את עודפי ההיצע והביקוש של השטרות והמעות ביניהם ועם לקוחותיהם ומושכים מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש שנותרו במשק, ועל פי המדיניות

1 נתוני הסקירה והניתוחים כוללים שטרות ומעות אלו, שכן בשנת 2010 הם עדיין היו חלק מהמחזור.

עליהם להפקיד בבנק ישראל את המזומנים שאיכותם ירודה. כתוצאה מכך הייתה התייעלות משמעותית בטיפול במזומנים במשק.

בשנת 2010 השלימה מחלקת המטבע את שדרוג מערך הספירה והמיון של השטרות והמעות, והוכנסו לשימוש מכונות חדשות בטכנולוגיה מתקדמת. הדבר הביא לשיפור תהליכי העבודה ולמתן שירות יעיל יותר ללקוחות בנק ישראל. כמו כן, הוקם מערך לארזת המעות המוחזרות לבנקים ולציבור בגלילים - במקום בשקיות ניילון, כפי שנעשה קודם לכן. הדבר מביא לרציונליזציה בארזה ולחיסכון בעלויות, בשטחי אחסון ובתשומות עבודה.

בשנת 2010 המשיכה מחלקת המטבע בתכנון סדרה חדשה של המטבע במדינת ישראל וקיבלה מספר החלטות בנושא. התכנון הקיף השנה נושאים כמספר העריכים, סימני הביטחון שיופיעו על השטרות, צורת השטרות וגודלם הפיזי בעריכים השונים. הסדרה החדשה מתוכננת להיכנס למחזור בתוך כשלוש שנים.

במסגרת מאבקו של בנק ישראל בזיופי המטבע התכנס השנה מספר פעמים הפורום הייעודי, הכולל, נוסף על נציגי מחלקת המטבע בבנק ישראל, את נציגי משטרת ישראל, התאגידים הבנקאיים ואיגוד הבנקים. בפורום נדונו ומגובשות דרכים למניעת זיופים ולאיתור כסף מזויף ודרך הטיפול בו.

בסקירה זו נכלל הסבר מפורט על סימני הביטחון בשטרות (עמ' 30).

בשנים אחרונות רבו הניסיונות להשתמש בתצלומי שטרות ותואמי שטרות בפרסומות. בנק ישראל מבקש להביא לידיעת הציבור ולתשומת לבם של הגופים המפרסמים והמפיצים את הסייגים והאיסורים שמוטלים על צילום שטרות ופרסום התצלומים (עמ' 30).

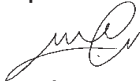
מחלקת המטבע של בנק ישראל מקבלת פניות רבות מהציבור, בהיקף הולך וגדל, שמהן עולה שהציבור מעורב ומתעניין יותר ויותר בתחום המטבע. הדבר מתבטא בפניות לקבלת מידע, בתגובות על הנפקת מעות ושטרות חדשים, בהצעות ופניות בעניין מטבע ובמודעות לפרטים המופיעים על גבי השטרות והמעות.

לפניות הציבור בנושא המטבע: pnioztz_matbea@boi.org.il

לאתר האינטרנט: <http://www.bankisrael.org.il/catal/catalh.htm>

מחלקת המטבע מספקת לציבור שירותי פריטה וצריפה של עריכי מזומנים שונים, בקופת הסניף שבבנק ישראל בירושלים. בקופת הסניף יכול הציבור גם להחליף מטבע פגום. השירות לקהל ניתן בימים א'-ה' בשעות 08:00-13:00, טלפון: 02-6552846/7.

מרדכי פיין

הממונה על המטבע

א. הגדרות

מחזור המטבע: סך שווי השטרות והמעות שבידי הציבור ובקופות התאגידים הבנקאיים בש"ח, במחירים שוטפים.

מחזור השטרות: סך שווי השטרות שבידי הציבור ובקופות התאגידים הבנקאיים, בש"ח.

מחזור המעות: סך שווי המעות שבידי הציבור ובקופות התאגידים הבנקאיים, בש"ח.
המחזור הממוצע לנפש: היחס בין מחזור המטבע החודשי הממוצע לאוכלוסייה החודשית הממוצעת, בש"ח לנפש.

$M1$ = אמצעי התשלום במשק: סך המזומנים (השטרות והמעות) שבידי הציבור בתוספת חשבונות העו"ש בתאגידים הבנקאיים.

הביקוש: השינוי במספר השטרות והמעות שבמחזור, כתוצאה מההפרש בין המשיכות של השטרות והמעות מבנק ישראל לבין ההפקדות.

הבלאי: מספר השטרות הבלויים, אשר יוצאים מהמחזור בתהליך הספירה והמיון של השטרות המופקדים בבנק ישראל. (במעות כמעט אין בלאי).

צריכת השטרות או המעות: הביקוש בתוספת הבלאי.

העריך הממוצע במחזור השטרות: הממוצע המשוקלל של כל ערכי השטרות שבמחזור.

העריך הממוצע במחזור המעות: הממוצע המשוקלל של כל ערכי המעות שבמחזור.

פריטת/צריפת מטבע: החלפת שטרות או מעות בשווי מסוים בשטרות או מעות בערכים נמוכים/גבוהים יותר המסתכמים לאותו השווי.

מרכזי מזומנים: התאגידים הבנקאיים, וכן דואר ישראל, שאושרו על ידי בנק ישראל כבעלי יכולות ספירה ומיון של מטבע ועומדים בהוראות חוזר מחלקת המטבע "תפעול המזומנים בתאגידים בנקאיים"; הם הגופים היחידים הרשאים למשוך מזומנים מבנק ישראל או להפקיד בו מזומנים.

ב. תפקידי מחלקת המטבע

לבנק ישראל נתונה, על פי החוק, הסמכות הבלעדית להנפיק מטבע בישראל (שטרי כסף, מעות, מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים).

מתפקידה של מחלקת המטבע בבנק ישראל להנפיק, להסדיר ולכוון את מערכת המטבע, ולהבטיח הספקה סדירה של מזומנים למשק בהתאם לעודפי הביקוש וההיצע. תפקיד זה מחייב פעולות במספר מישורים:

1. הנפקה

- תכנון סולם העריכים - תכנון סולם עריכים מתאים של שטרות ומעות, שיאפשר מחד גיסא ביצוע עסקאות במזומן ביעילות, ומאידך יחסוך בהוצאות ההנפקה.
- עיצוב השטרות והמעות - נגיד בנק ישראל קובע את צורתם של השטרות והמעות באישור המועצה המינהלית של בנק ישראל ובאישור הממשלה. לשם כך הוא נעזר בוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - ועדה ציבורית שבראשה עומד כיום שופט בית המשפט העליון בדימוס יעקב טירקל. הוועדה בוחרת מבין הצעות עיצוב המוגשות לה את זו שתובא בפני הנגיד. לאחר ששקל את ההמלצות מקבל הנגיד החלטה בדבר הצורה הסופית של המזומנים ומבקש כאמור את אישור המועצה והממשלה.
- הדפסת השטרות והמעות - ביצוע מכרזים ותכנון זמני האספקה, בהתאם לביקוש החזוי, ובהתחשב בחיסכון בהוצאות החזקת המלאי ובהוצאות הכרוכות בכל הזמנה.
- הנפקת מטבעות זיכרון - בהיותו המנפיק היחיד של הילך חוקי בישראל הבנק מנפיק גם מטבעות זיכרון מדי שנה בשנה וכן לרגל אירועים מיוחדים. המטבעות עשויים כסף או זהב, ומשווקים לאספנים בארץ ובעולם ולציבור באמצעות החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ.
- אחסון - השטרות והמעות מאוחסנים בכספות בנק ישראל בהתאם לנהלים קפדניים של הובלה, שמירה, אחסון ובקרה.

2. ניהול המזומנים

- הספקת מזומנים למחזור - בנק ישראל מספק את המזומנים לציבור באמצעות מרכזי המזומנים של התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל; אלה מווסתים את עודפי ההיצע והביקוש של השטרות והמעות בינם לבין עצמם ועם לקוחותיהם, ומושכים מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש, הנגזר מהמשיכות וההפקדות של הציבור בסניפיהם.
- פיקוח על איכות הכסף במחזור - בנק ישראל קובע לתאגידים הבנקאיים כללי התנהגות לשמירה על איכות הכסף במחזור. בהתאם לכללים אלו, השטרות והמעות שהציבור מפקיד במרכזי המזומנים עוברים תהליך של ספירה ומיון, אשר במהלכו נבחנות האותנטיות של הכסף ואיכותו באמצעות מכונות ספירה ייעודיות, שנרכשו על ידי מרכזי המזומנים ואושרו על ידי בנק ישראל. על מרכזי המזומנים חובה להפקיד בבנק ישראל שטרות ומעות באיכות ירודה; הבנק גורס את השטרות ומעביר את המעות להתכה.

3. פעילות נוספת של המחלקה

- טיפול בזיוף מטבע - המחלקה פועלת לגילוי ומניעה של הפצת כסף מזויף. זאת באמצעות לימוד מאפייני הזיופים השונים הקיימים בשוק, שדרוג סימני הביטחון הקיימים על שטרות הכסף, הגברת מודעות הציבור לשימוש בסימני הביטחון באמצעות פרסומים והדרכות, וכן באמצעות שיתוף פעולה עם המשטרה, התאגידים הבנקאיים וארגונים בין-לאומיים הלוחמים בזיוף מטבע.
- על התאגידים הבנקאיים הוטל לבדוק את האותנטיות של השטרות והמעות - לפני שהם ממחזרים אותם באמצעות הכספרים (טלרים) ובאמצעות המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים.**
- הפצת מידע לציבור - המחלקה מפיצה מידע על סימני הביטחון בשטרות הכסף, ונותנת בכל שנה מענה לעשרות אלפי פניות של הציבור הנוגעות לנושאי המטבע.

תיבה 1: יישום המדיניות החדשה לתפעול המזומנים במשק

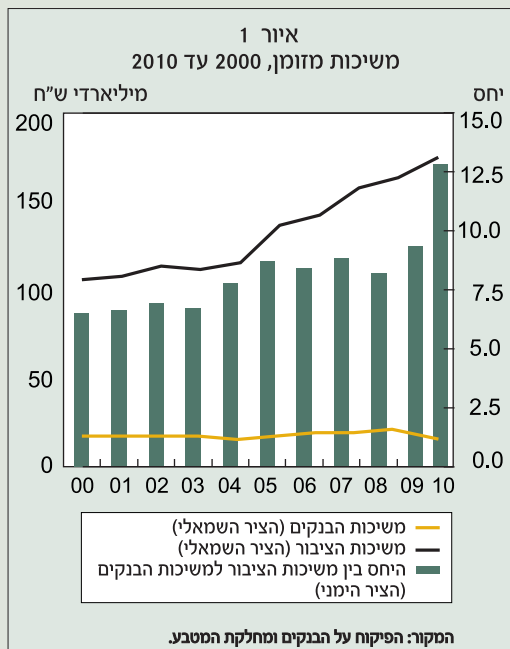
זו השנה השנייה ליישום המדיניות החדשה של תפעול מערך המזומנים בישראל. מדיניות זו גובשה על בסיס עקרונות שיושמו במדינות מתקדמות בעולם. מטרת המדיניות הן שמירה על איכות גבוהה של השטרות והמעות שבמחזור, הקטנת עלויות התפעול של המזומנים לבנק ישראל ולמשק והעלאת רמת השירות של בנק ישראל ושל התאגידים הבנקאיים לציבור הלקוחות השונים.

עקרונות המדיניות מפורטים בחוזר מחלקת המטבע "תפעול מזומנים בתאגידים בנקאיים", ובו נקבעו שני שלבי פעולה: שלב א' - יישום המדיניות לגבי השטרות, החל ב-1.10.2009; שלב ב' - יישום המדיניות לגבי המעות, יחל ב-1.05.2011.

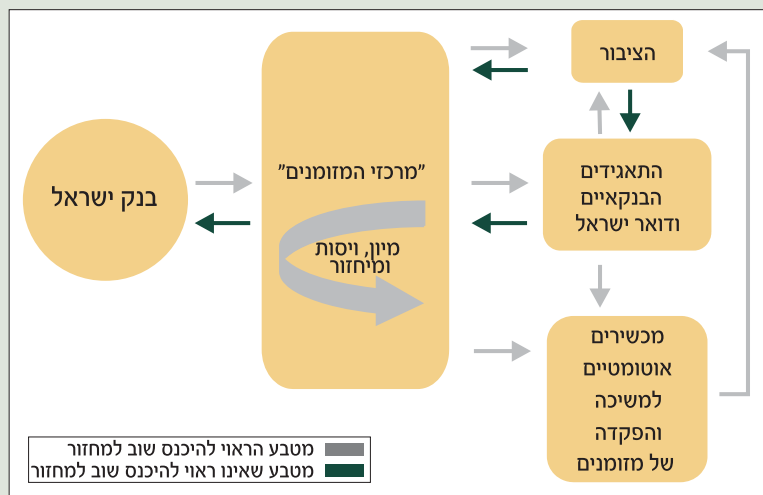
עד סוף שנת 2010 הקימו התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל אחד עשר "מרכזי מזומנים". "מרכזי המזומנים" מאושרים ומפוקחים על ידי בנק ישראל, והם הגופים היחידים שרשאים למשוך מזומנים מבנק ישראל או להפקיד בו מזומנים¹. "מרכזי המזומנים" הצטיידו במכונות ספירה משוכללות, מווסתים את עודפי ההיצע והביקוש של השטרות והמעות ביניהם ועם לקוחותיהם, מושכים מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש שנותר ומפקידים בבנק ישראל את המזומנים שאיכותם ירודה. תוצאה ישירה של הוויסות היא התייעלות כוללת של הטיפול במזומנים במשק.

זו באה לידי ביטוי בירידה משמעותית של היקף הפקדות התאגידים הבנקאיים בבנק ישראל ושל היקף המשיכות ממנו בשנים 2009 ו-2010.

על התייעלות זו ניתן ללמוד גם מהגידול בסך משיכות המזומנים על ידי הציבור (מהתאגידים הבנקאיים ומהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים) ביחס לסך משיכות התאגידים הבנקאיים מבנק ישראל. סך משיכות המזומנים על ידי הציבור היה בשנה זו גדול פי שלושה עשר מסך משיכות התאגידים הבנקאיים מבנק ישראל; פירושו של דבר שמזומן מבנק ישראל מוחזר במהלך השנה על ידי הציבור, באמצעות התאגידים הבנקאיים, שלוש עשרה פעמים בממוצע עד לחזרתו לבנק ישראל. נתון זה גדל בשנת 2009 ב-13%, ובשנת 2010 ב-46%.

¹ זאת למעט שירותי פריטה וצריפה לציבור הרחב, שימשיכו להינתן על פי חוק בנק ישראל.

על פי עקרונות המדיניות, התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל מחויבים לספור ולמיון את השטרות לפני הפצתם לציבור באמצעות מכונות ספירה ומיון שאושרו מראש על ידי בנק ישראל, מכונות הבדקות הן את איכות השטרות והן את האותנטיות שלהם. (רשימת המכונות המאושרות מפורסמת באתר האינטרנט של הבנק: <http://www.bankisrael.org.il/catal/heb/machinh.htm>) בנק ישראל קבע תקן איכות לשטרות, המגדיר שטר באיכות ראוי למחזור ושטר באיכות שאינה ראוי למחזור. התאגידים הבנקאיים מורשים למחזור לציבור - כולל הזנת המכשירים האוטומטיים - אך ורק שטרות שנבדקו ונמצאו אותנטיים וראויים על פי תקן האיכות. כתוצאה ישירה של התקן השתפרה איכות המחזור, ואין עוד שטרות מזויפים במכשירי ה-ATM.

תקן איכות לשטרות

אחת המטרות המרכזיות שהציבה מחלקת המטבע של בנק ישראל למדיניות תפעול המזומנים בישראל היא לשפר את איכות השטרות במחזור, ולהבטיח שלא יימצאו בו שטרות מזויפים. לשם כך קבע בנק ישראל נוהל עבודה שלפיו התאגידים הבנקאיים מורשים למסור לציבור רק שטרות שנבחנו בהתאם לתקן ונמצאו ראויים. שטרות שנמצאו לא ראויים מועברים לבנק ישראל לגריסה.

תקן האיכות לשטרות מגדיר את ההבדל בין שטרות "ראויים", המיועדים לשימוש במחזור, לשטרות "לא-ראויים", המיועדים לגריסה על ידי בנק ישראל. התקן, המתבסס על תקנים בין-לאומיים, מגדיר את הפרמטרים להבחנה בין שטר ראוי לשטר לא ראוי הן על ידי כספר (טלר) והן על ידי מכונות לספירה ומיון של שטרות.

תקן האיכות לשטרות נחלק לשניים:

"התקן המיכוני"

"התקן המיכוני" מיועד ליישום באמצעות מכונות ספירה ומיון. תקן זה מגדיר את רמות הבלאי והפגמים המכניים בשטרות על פי פרמטרים הניתנים למדידה מדויקת, שאינה תלויה בסוג המכונה הממיינת.

לשם מיון השטרות לפי התקן המיכוני מכילים את המכונות בהתייחס לשתי רמות:

- (1) מדידת רמת הלכלוך של השטר - המכונה מכוילת באמצעות "ספקטרו-פוטומטר", מכשיר המודד את בליעת האור באורכי גל שונים.
- (2) זיהוי הפגמים המכניים בשלמות הפיזית של השטר - המכונה מכוילת בהתאם לפרמטרים מדויקים שהוגדרו: קרע, חור, פינה חסרה וכדומה.

"התקן החזותי"

התקן החזותי מיועד ליישום על ידי כספרים באמצעות תהליכי ספירה ומיון ידניים, לצורך מחזורם של השטרות בסניפי התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל. ה"תקן החזותי" מבוסס על בחינת השטרות בעין ובמגע יד.

ב"תקן החזותי" מוגדרות רמות הבלאי של השטרות על פי אפיונים ואומדנים שניתנים להבחנה באופן ברור על ידי כספר, ואינם מצריכים שימוש במכשור לצורך אימות החלטת המיון של הכספר.

מיון השטרות לפי ה"תקן החזותי" מתייחס לשתי רמות:

- (1) בחינת איכות פני השטר - על פי השינוי שחל בגוון של השטר כתוצאה מלכלוך, כתמים, דהייה, שחיקה וכדומה.
 - (2) זיהוי פגמים מכניים - על פי בחינה בעין או באמצעות מגע יד של הכספר.
- שטר שיש בו פגם מכני (אחד או יותר) על פי הקריטריונים המוגדרים להלן, מוגדר כשטר "לא ראוי".

להלן פירוט הקריטריונים לפגמים מכניים:

- מידות פיזיות חריגות - שטר החורג בגודלו הפיזי באורכו או ברוחבו באופן ברור ביחס לשטר מקורי (כתוצאה מהתרחבות, התכווצות, הדבקה, גזירה או כל התערבות חיצונית אחרת).
- חור - שטר שיש בו חור בכל גודל, הניתן להבחנה.
- קרע - שטר שיש בו קרע מכל סוג (קרע פתוח או קרע סגור).
- שטר שחסר בו חלק - שטר שחלק ממנו, בפינות או בקצוות, חסר, בתנאי שגודלם של החלקים הנותרים עולה על גודלו של מחצית שטר.
- שטר "מתוקן" - שטר ש"תוקן" באמצעות חיבור של חלק או מספר חלקים מאותו השטר בכל צורה שהיא, למשל באמצעות נייר דבק, דבק, סיכות מכלב ("שדכן") וכדומה.

הערה : הגדרה זו אינה חלה על שטר המורכב ממספר חלקים מתוקנים, שמקורם **בשטרות שונים**; שטר כזה חשוד כמזויף. (ראו הגדרת שטר פגום בתיבה 5.)

- שטר שחוק - שטר שהדפסת אחד או יותר מחלקיו נשחקה כתוצאה משפשוף, דהייה, כיבוס השטר או כל סיבה אחרת.
- שטר שנכתב עליו במכשיר כתיבה או בצבע ("גרפיטי") - שטר הנושא באחד מצדדיו כיתוב, ציור, כתם וכדומה.
- לדוגמה: רישום מספר על שטר (נוהג פסול של קופאים) הופך את השטר ל"לא ראוי".
- שטר מקומט - שטר המכיל קימוטים מרובים עד כדי כך שלא ניתן ליישרו.

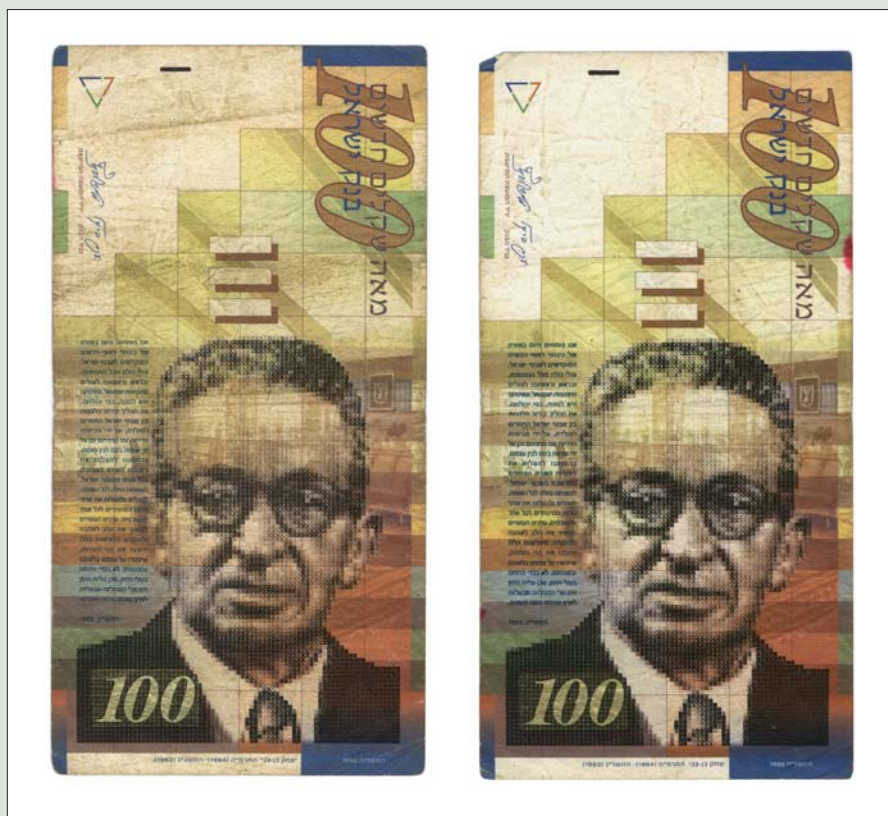
דוגמאות לשטרות ראויים ולא ראויים

שטרות ראויים

שטרות לא ראויים

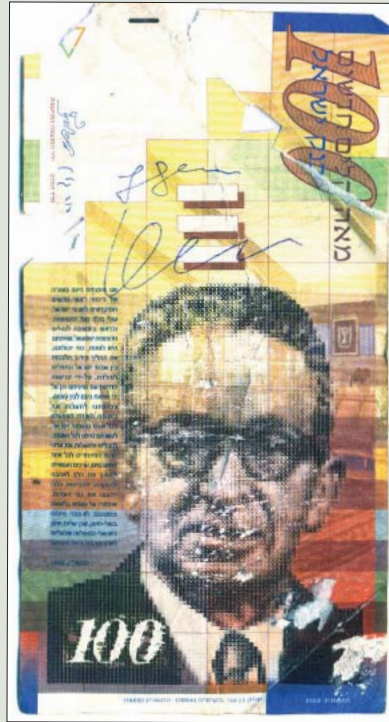
בחינת איכות פני השטר על פי השינוי שחל בגוון של השטר כתוצאה מלכלוך וכתמים, דהיה ושחיקה.

שטרות לא ראויים

זיהוי פגמים מכניים:

בדוגמא שטר שחוק, שעל גביו כיתוב, חסרים בו חלקים ו"תוקן" באמצעות נייר דבק.

ג. מחזור המטבע

1. המחזור

מחזור המטבע הסתכם בסוף שנת 2010 ב-45 מיליארדי ש"ח, לעומת 41.5 מיליארדים בסוף שנת 2009 - גידול של 9%, נמוך משמעותית מאשר בשנתיים האחרונות: 21% בשנת 2009 ו-19% בשנת 2008. (שיעור הגידול הממוצע בשנים 2001 עד 2007 היה 10.3%). במונחים ריאליים עמד הגידול בשנת 2010 על 6%, בשנת 2009 על 16% ובשנת 2008 על 14%.

את שיעורי הגידול הגבוהים בשנים 2008 ו-2009 ניתן לייחס למגמה ששררה בשנים אלו במדינות רבות. בתקופה זו העדיף הציבור להחזיק בידיו, ולא בפיקדונות נושאי ריבית, יתרות מזומן גדולות יותר מאשר בזמנים כתיקונם, בעיקר מפני הריבית הנמוכה במיוחד. בשנת 2010, משנתחדשה הצמיחה בישראל, החל בנק ישראל בתהליך הדרגתי של העלאת הריבית, ובשנה זו אכן הואט גידול המחזור. האטה זו

שנמשכה גם במחצית השנייה של 2010, חרגה מדפוס העונתיות האופייני לתקופה זו (גידול האופייני לחודשי הקיץ ולסוכות). סיבות אחרות לגידול המחזור הן גידול האוכלוסייה והתרחבות הפעילות הכלכלית.

א. הרכב המחזור

חלקו של מחזור השטרות מאופיין במגמת עלייה מתונה על פני השנים על חשבון חלקו של מחזור המעות. אלה עמדו בשנת 2010 על כ-97% ו-3% מסך ערך המחזור כולו, בהתאמה. זוהי תופעה טבעית, הנובעת מהתגברות הביקוש לעריכים הגבוהים ככל שגדל הביקוש למזומנים.

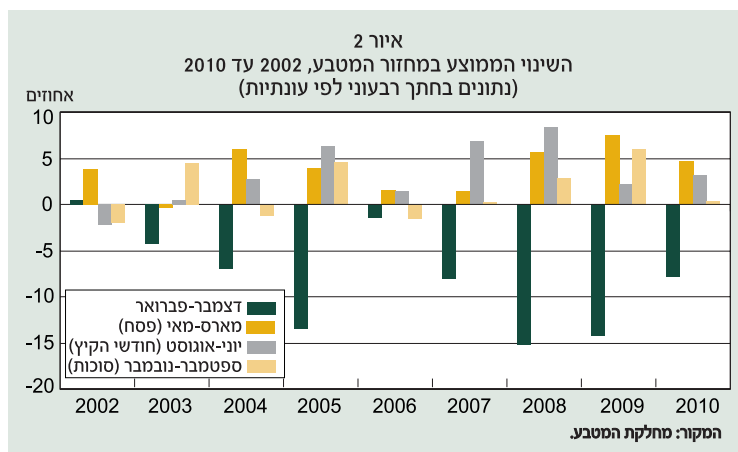
לוח 1: מחזור המטבע והתפלגותו למחזורי השטרות והמעות (סופי שנים, מיליארדי ש"ח)

השנה	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע
2005	23.4	1.1	24.5
2006	24.4	1.1	25.5
2007	27.7	1.2	28.9
2008	33.1	1.3	34.4
2009	40.1	1.4	41.5
2010	43.6	1.5	45.1

ב. עונתיות במחזור המטבע

הביקוש למזומן מאופיין בדפוס עונתיות על פני חודשי השנה - ביקוש גבוה יחסית בתקופת החגים פסח (החודשים מארס ואפריל) וסוכות (ספטמבר ואוקטובר) ובחודשי חופשות הקיץ (יולי ואוגוסט).

בשונה מדפוס העונתיות, בולטת במחצית השנייה של שנת 2010 מגמת הצטמצמות הדרגתית של גידול המחזור, שנמשכה עד סוף השנה. הדבר מצביע, אולי, על עודפי מזומנים שהציבור צבר בתקופת המשבר, בעקבות העלאת שיעורי הריבית על ידי בנק ישראל בשנת 2010.

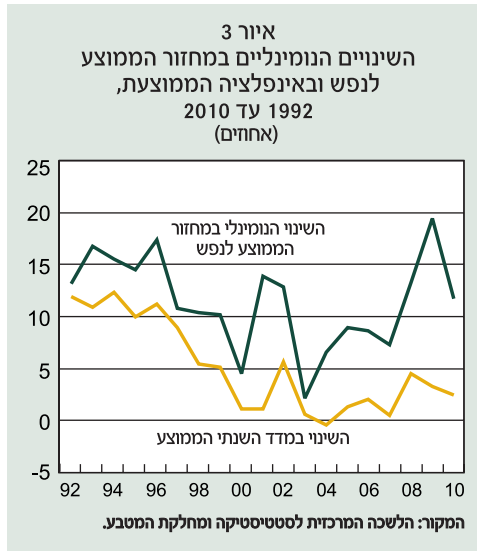
ג. המשתנים הכלכליים במשק ומגמות במחזור בהשוואה לגוש האירו²

(1) המחזור הממוצע לנפש והאינפלציה

המחזור הממוצע לנפש, המוגדר כיחס בין מחזור המטבע הממוצע לבין האוכלוסייה הממוצעת, עולה משנה לשנה במונחים שוטפים וריאליים - בין היתר עקב רמות אינפלציה נמוכות בשנים האחרונות. המשמעות היא שערך המחזור הממוצע לנפש וכן כוח הקנייה הממוצע של המזומן שבידי הפרט גדלו

עם השנים. המחזור הממוצע לנפש בשנת 2010 עמד על 5,779 ש"ח. יש לציין כי ערך המחזור כולל, מלבד המזומנים שמחזיקים הפרטים, גם מזומנים המוחזקים בכספות התאגידים הבנקאיים, מזומנים המוחזקים על ידי בתי עסק לסוגיהם, על ידי רשתות שיווק ועוד. כן נכללים במחזור מזומנים שבידי תושבי חוץ. (תופעה זו אופיינית יותר למדינות גוש האירו וארה"ב, שבהן נעשה שימוש במטבע המקומי גם מחוץ לגבולות המדינה.)

בישראל ערך המחזור לנפש מתייחס לאוכלוסיית ישראל בלבד ולא כולל את תושבי הרשות הפלסטינית, אף שהש"ח משמש אמצעי תשלום גם ברשות. מכאן שבפועל ערך המחזור לנפש בישראל נמוך יותר.

(2) המחזור ביחס לתמ"ג

על אף התעצמות השימוש במכשירים חדשים - במיוחד בכרטיסי אשראי חדשים ומגוונים - המזומנים ממשיכים להיות אמצעי תשלום מרכזי, וחלקם בתוצר המקומי הגולמי מאופיין במגמת עלייה מתונה לאורך השנים הנסקרות. בשנת 2010 עמד היחס שבין המחזור לתמ"ג על 5.4%; בשנת 2009 עמד יחס זה על 5% - נמוך מערכו בסך גוש האירו, 8.6%.

(3) רכיבי המחזור ואמצעי התשלום במשק - M1

מחזור המזומנים כולל את המזומנים שבידי הציבור והמזומנים המוחזקים בכספות התאגידים הבנקאיים. ביקושי התאגידים הבנקאיים למזומנים לאורך השנים תואמים את ביקושי המזומנים של הציבור. חלקם של המזומנים שבידי הציבור בסך המזומנים היה בשנת 2010 86%.

המזומנים שבידי הציבור יחד עם חשבונות העו"ש של הציבור שבתאגידים הבנקאיים הם סך אמצעי התשלום (M1). חלקו של המזומן שבידי הציבור בסך M1 עמד על 34% - גבוה במקצת מאשר אשתקד, אך עדיין נמוך ביחס לשנים קודמות (ממוצע של 45% בשנים 1990-2009). חלקו של סך המחזור ב-M1 בגוש האירו היה בשנת 2009 נמוך משמעותית מאשר בישראל, 17% בלבד, לעומת 39% בהתאמה.

2 Statistical Data Warehouse, European Central Bank, 2009

לוח 2: מחזור המטבע - השוואה לגוש האירו, 2009

המדינה	המחזור לתושב ¹	אחוז המחזור מהתמ"ג	אחוז המחזור מה-M1
ישראל	5,175	5	39
סך גוש האירו	2,340	8.6	16.9

(1) לישראל - נתונים בש"ח; לגוש האירו - נתונים באירו.
המקור: ישראל - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומחלקת המטבע.
שאר הנתונים - Statistical Data Warehouse, European Central Bank, 2009.

תיבה 2: סיום תקופת ההחלפה של שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים (סדרה א') ומעות של 5 אג'

עד 31.12.2010 הכיל מחזור השטרות גם שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים, שהילכו במחזור החל משנת 1985 וחדלו להיות הילך חוקי בשנת 1999. שטרות אלו אינם הילך חוקי במחזור עוד משנת 1999, ומ-1.1.2011 גם לא ניתן להחליפם בבנק ישראל בשטרות מהסדרה הנוכחית. סך השווי הכספי של השטרות מהסדרה הישנה שנותר בידי הציבור בסוף שנת 2010 עמד על כ-211 מיליוני ש"ח (מתוכם 181 מיליוני ש"ח בעריכים 20 ש"ח, 50 ש"ח, 100 ש"ח ו-200 ש"ח), ומשקלם בסך שווי המחזור היה 0.5%.

לוח 3: מספר השטרות במחזור מהסדרה הישנה של השקלים החדשים, 2010 (מיליונים)

סה"כ	1 ש"ח	5 ש"ח	10 ש"ח	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח	סה"כ
31.12.2010	1.7	1.1	2.3	1.8	1.3	0.5	0.1	8.9

עד 31.12.2010 הכיל מחזור המעות גם מעות מעריך 5 אג'. המעה בעריך של 5 אגורות בוטלה ביום 1.01.2008 על פי צו בנק ישראל (ביטול שטרי כסף ומעות), התשס"ח-2008. בצו נקבע כי הציבור יוכל להמיר את המעות עד 31.12.2010 ולקבל תמורתם מעות ושטרות בעריכים גבוהים יותר. מספר המעות שהוחזרו לבנק ישראל אינו גבוה, יחסית למספר המעות במחזור, וזאת בעיקר בשל שוויון הנמוך. בסוף שנת 2010 נותרו במחזור 200 מיליוני מעות מהעריך 5 אגורות (בשווי של 10 מיליוני ש"ח), שהם 11% מסך מספר המעות במחזור (0.7% משווי מחזור המעות), עיקרן אובדנים.

החל מיום 1.1.2011 מחזור המטבע לא כולל אפוא שטרות מהסדרה הישנה (סדרה א'), ומעות של 5 אג'.

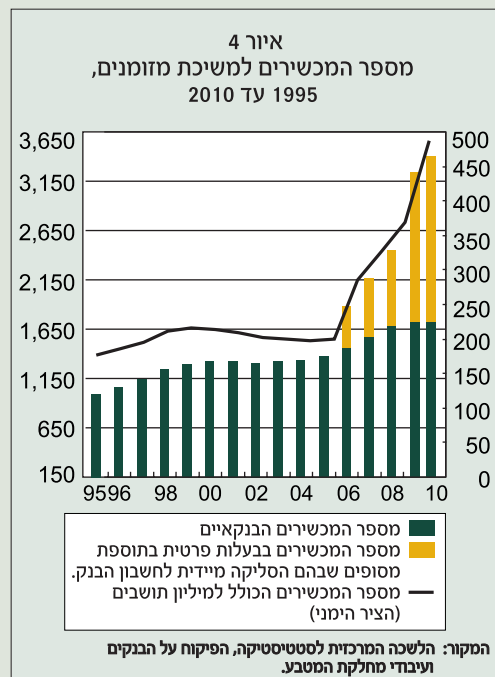
תיבה 3: המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים - השוואה למדינות EU, 2009

בשנים 2009 ו-2010 הצטמצמו שיעורי הגידול של מספר מכשירי הבנק האוטומטיים למשיכת מזומנים מסוג A.T.M., בהשוואה לשנים 2006-2008 ועמדו על 2% בשנה לעומת 7% בהתאמה. בסוף שנת 2010 הגיע מספרם לשיא של 1762¹. הגידול המואץ בשנים הקודמות, 2006-2008, נבע בין היתר משינוי בפיקוח על עמלת המשיכה: עד דצמבר 2005 לא נגבתה עמלה על משיכת מזומן ממכשיר בנק אוטומטי, A.T.M. (למעט עמלת רישום שורה בחשבון בגין המשיכה), ולפיכך לתאגידים הבנקאיים לא היה תמריץ להציב מכשירים נוספים מחוץ לסניפים. בדצמבר 2005 בוטל הפיקוח על עמלת המשיכה ממכשירים הממוקמים מעל חצי ק"מ מסניף בנק שבו חובה להציב מכשיר, ושינוי זה הניע את התאגידים הבנקאיים להגדיל את מספר המכשירים. כן תרמה לגידול מספר המכשירים החובה, שהוטלה על התאגידים הבנקאיים, להציב מכשירים בסניפים, ללא חיוב בעמלת משיכה. הצורך באמצעים נוספים למשיכת מזומנים הביא לכניסתן- לשוק של מכונות מסוג **cash dispenser**, שבבעלות חברה פרטית ("כספונט"), המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות, כנהוג בחו"ל - מכשירים שעלות רכישתם ותפעולם נמוכה מזו של מכשירי A.T.M. מכשירים אלו מוזנים בעיקרם ממחזור השטרות בבית העסק שבו הם מוצבים, והשטרות בהם לא עוברים, לפי שעה, בדיקה על ידי מכונות מאושרות לזיהוי זיופים

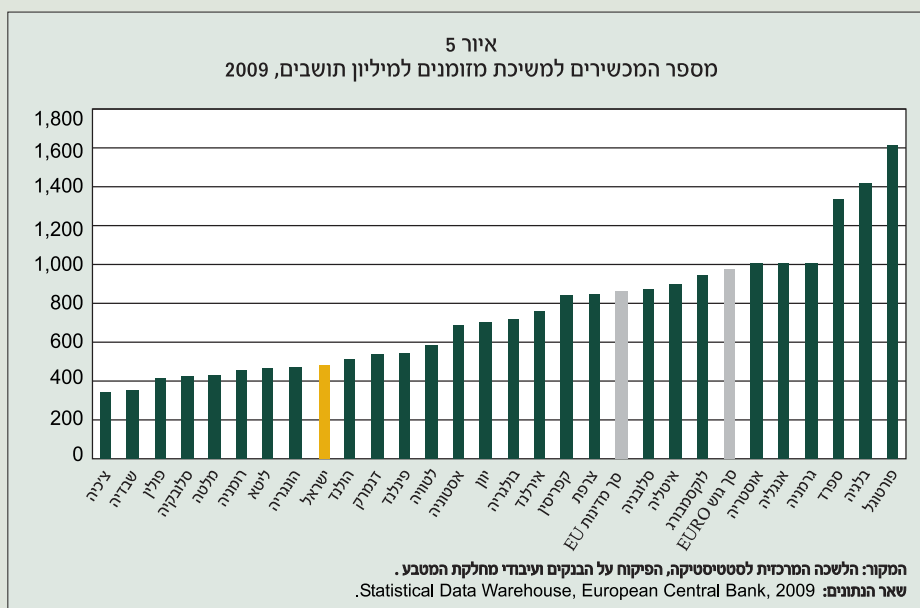
או בדיקה של איכות השטרות בהתאם לתקן בנק ישראל. עמלת המשיכה הנגבית ממכונות אלו אינה בפיקוח. בשנים האחרונות נוספו גם חלופות נוספות למשיכת מזומנים - באמצעות רשתות השיווק ותחנות הדלק. הסליקה בחלקן מיידית לחשבון הבנק, ובחלקן נדחית למועד של חיוב כרטיס האשראי.

מספרם של המכשירים שבבעלות פרטית ושל המסופים שבהם הסליקה מיידית לחשבון הבנק הגיע בשנת 2010 לכ-1900 מכשירים - תוספת שמכפילה את סך המכשירים במשק.

מספר המכשירים למיליון תושבים בארץ הוא עדיין מן הנמוכים בין המדינות הנסקרות - 476 בשנת 2009 (כולל מכשירים בבעלות פרטית ומסופים שבהם הסליקה המיידית

¹ כולל מכשירים בבעלות שב"א (שירותי בנק אוטומטיים).

לחשבון הבנק), בדומה למספר בהונגריה (474) ולעומת 979 בסך גוש האירו. מספרם במדינות הנסקרות נע בין 341 בצ'כיה ל-1,614 בפורטוגל.

בשנת 2010 נמשכה מגמת הגידול של סכום המשיכה הממוצע ממכשירי הבנק האוטומטיים - גידול של 6%, מ-550 ש"ח ל-584 ש"ח, קרוב לערכו בסך גוש האירו בשנת 2009 - 122 אירו. (הגידול השנתי הממוצע בעשור אחרון עמד על 8%). סיבה אפשרית לכך נעוצה ברפורמה בעמלות של התאגידים הבנקאיים, שנכנסה לתוקפה ביולי 2008, ובעקבותיה התגברה מודעות הציבור לעמלת המשיכה בגין פעולה ישירה; ייתכן שזו מניעה את הצרכנים לחסוך במספר המשיכות, ואכן שיעורי הגידול של מספר המשיכות קטנים מאלה של סך שוויון הכספי.

מספר המשיכות של מזומנים ממכשירי הבנק האוטומטיים לתושב בישראל עמד בשנת 2009 על 15, לעומת 22 בסך גוש האירו. נתון זה נע במדינות הנסקרות בין 3 בדנמרק ל-47 באנגליה.

סכום המשיכות המצטבר לתושב בארץ היה בשנת 2009 8,373 ש"ח (1,760 אירו), לעומת 2,706 אירו בסך גוש האירו; ובין 455 ל-5,700 אירו במדינות הנסקרות (בדנמרק ובאירלנד, בהתאמה).

בשנים האחרונות נוספו בין כותלי הבנקים גם מכשירים להפקדה של מעות ושטרות, במטרה לייעל את השירות ללקוח ולהוזיל לבנקים את עלויות הטיפול במזומנים בסניפים.

לוח 4: המכשירים למשיכת מזומנים - השוואה למדינות EU, 2009

המדינה	מספר המכשירים למיליון תושבים	מספר המשיכות לתושב ¹ בשנה	המשיכה הממוצעת ²	סכום המשיכה לתושב ²
ישראל	476	15	550	8,373
בלגיה	1,415	35	116	4,027
בולגריה	723	13	65	868
צ'כיה	341	15	140	2,061
דנמרק	534	3	132	455
גרמניה	1,010	25	157	3,890
אסטוניה	686	34	65	2,216
אירלנד	761	42	137	5,700
יוון	706	17	253	4,224
ספרד	1,336	21	113	2,333
צרפת	852	25	75	1,874
איטליה	897	9	170	1,525
קפריסין	838	14	150	2,050
לטוניה	585	21	88	1,889
ליטא	462	19	100	1,916
לוקסמבורג	941	10	149	1,520
הונגריה	474	12	126	1,487
מלטה	433	25	108	2,732
הולנד	515	28	118	3,257
אוסטריה	1,006	17	125	2,129
פולין	416	18	84	1,480
פורטוגל	1,614	42	66	2,782
רומניה	452	10	95	932
סלובניה	875	29	84	2,456
סלובקיה	421	16	110	1,799
פינלנד	546	34	91	3,071
שוודיה	355	29	79	2,258
אנגליה	1,006	47	74	3,502
סך מדינות גוש ה-EURO	979	22	122	2,706
סך מדינות EU	867	24	106	2,526

(1) הנתונים לישראל מתייחסים למכשירי A.T.M בלבד.

(2) הנתונים לישראל בש"ח, מתייחסים למכשירי A.T.M בלבד; לשאר המדינות - נתונים באירו.

המקור: ישראל - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הפיקוח על הבנקים ומחלקת המטבע.

שאר הנתונים - Statistical Data Warehouse, European Central Bank, 2009.

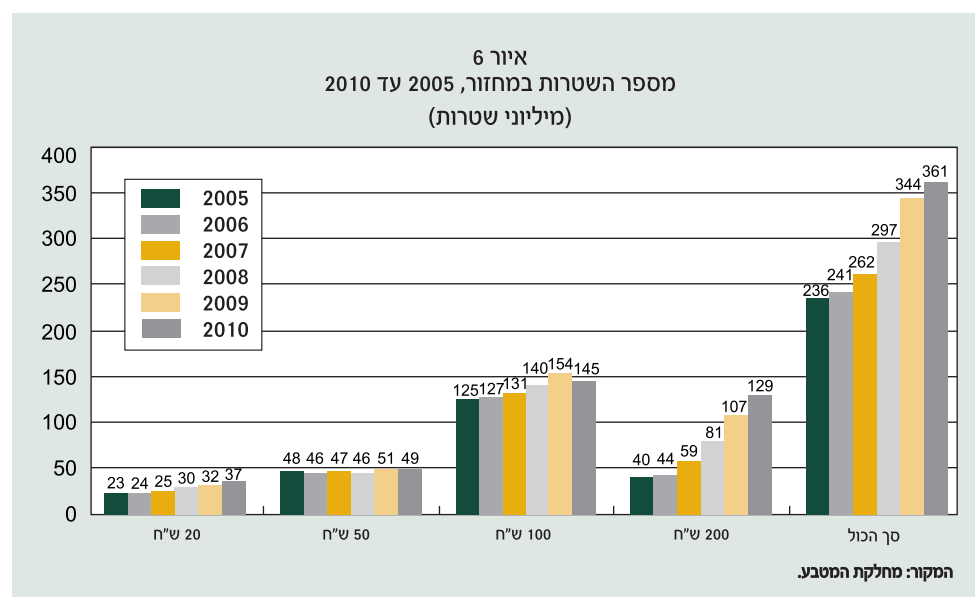
2. מחזור השטרות

א. ערך השטרות במחזור ומספרם

ערך מחזור השטרות הסתכם השנה ב-43.5 מיליארדי ש"ח, לעומת 40 מיליארדים בשנה הקודמת, גידול של כ-9%. מספר השטרות במחזור עלה מ-344 מיליוני שטרות בשנה הקודמת ל-361 מיליונים השנה, גידול של 5%. הפער בשיעור הגידול בין ערך מחזור השטרות למספר השטרות במחזור מוסבר בעיקרו בשנים האחרונות בגידול משמעותי (כ-20% בשנת 2010) של מספר השטרות בני 200 ש"ח במחזור.

לוח 5: ערך מחזור השטרות לפי ערכים, 2005 עד 2010 (סופי שנים, מיליוני ש"ח)

	2010	2009	2008	2007	2006	2005
20 ש"ח	745	637	612	505	471	457
50 ש"ח	2,464	2,535	2,298	2,370	2,320	2,389
100 ש"ח	14,536	15,425	13,998	13,098	12,704	12,460
200 ש"ח	25,800	21,485	16,132	11,748	8,833	8,033
סך הכול	43,545	40,082	33,040	27,721	24,328	23,339

ב. הרכב מחזור השטרות לפי ערכים

הרכב מחזור השטרות מושפע בעיקר מתמהיל השטרות המוצע לציבור במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, תמהיל שנקבע על ידי התאגידים הבנקאיים. בשנת 2010 עמד שווי סך המשיכות מהמכשירים על 36% מסך שווי המשיכות של הציבור מהתאגידים הבנקאיים. (היתר נמשכו באמצעות הדלפקים בסניפים).

במחצית השנייה של שנת 2006 הוכנס העריך 200 ש"ח, לראשונה, לחלק מהמכשירים האוטומטיים של התאגידים הבנקאיים. המשמעות של הכנסת ערכי שטרות גבוהים מבחינת מפעילי המכונות היא הקטנת עלויות השינוע והטיפול מחד גיסא ושיפור השירות מאידך, שכן הדבר מקטין את תדירות ההתרוקנות והמילוי של המכשירים. להכנסת השטר של 200 ש"ח למכונות הייתה השפעה מיידית על צריכת השטרות: חלק השטרות של 200 ש"ח במחזור גדל מתחילת שנת 2006 עד סוף שנת 2010 מ-17.1% ל-35.7%. עיקרו של גידול זה בא על חשבון חלק השטרות של 100 ש"ח; אלו פחתו מתחילת שנת 2006 עד סוף 2010 ב-12.6% נקודות אחוז. גם חלקם של השטרות מהעריך 50 ש"ח במחזור פחת מתחילת שנת 2006 עד סוף שנת 2010, וזאת ב-6.6% נקודות אחוז.

חלק השטרות של 20 ש"ח נשאר הנמוך מבין הערכים, תוצאת היעדרותו מהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים.

ניתן לראות מגמה מתמשכת של שינוי בהרכב הערכים במחזור השטרות: משקלותיהם של הערכים 50 ו-100 ש"ח הולכים ויורדים, ומשקל העריך 200 ש"ח, המוכנס בקצב גובר למכשירים האוטומטיים, הולך ועולה.

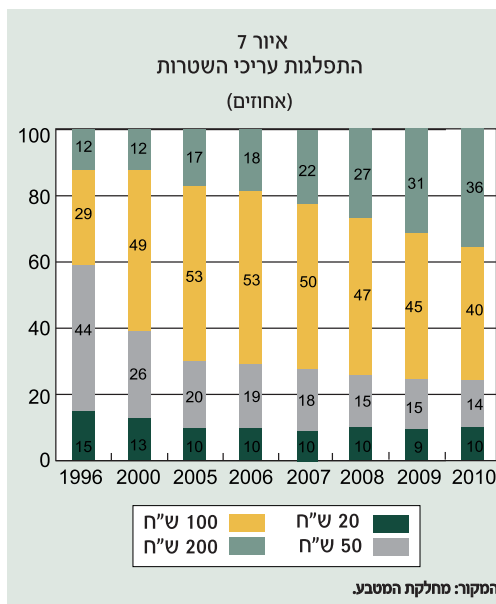
ג. צריכת השטרות

בצריכת השטרות שני רכיבים: האחד הוא גידול המחזור - ההפרש בין המשיכות להפקדות, שהוא הביקוש; השני הוא הבלאי - שטרות שאינם ראויים לשימוש חוזר ונגרסים בתהליך הספירה והמיון בבנק ישראל.

צריכת השטרות הסתכמה בשנת 2010 ב-101.1 מיליוני שטרות.

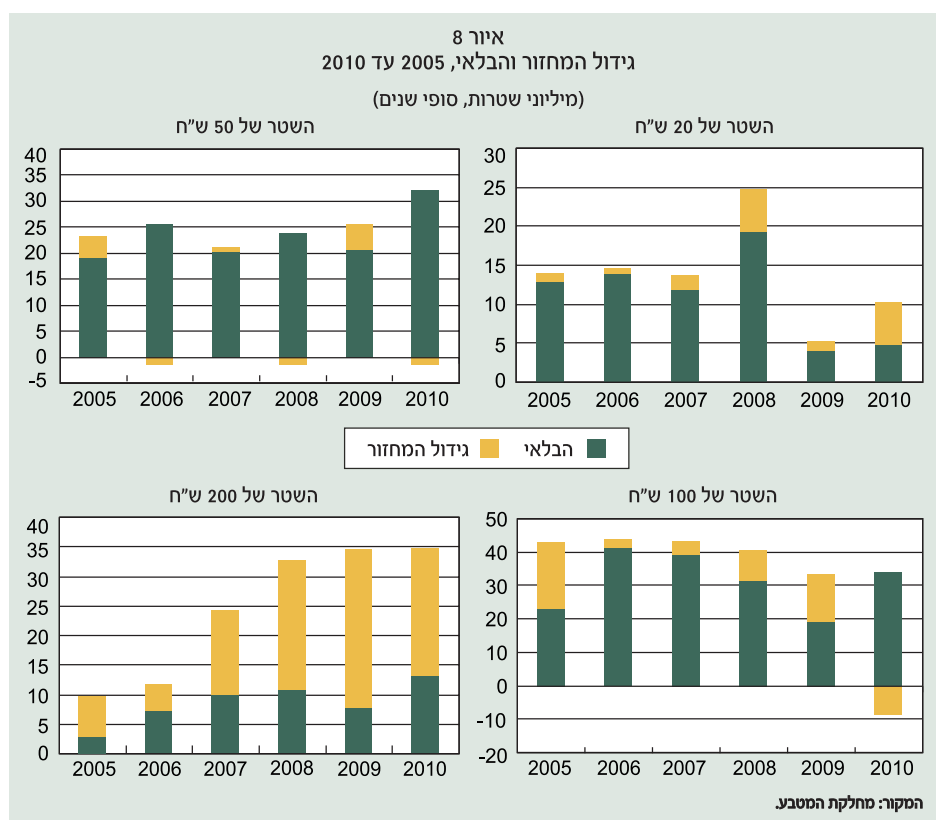
הביקוש: מחזור השטרות גדל בשנה הנסקרת ב-16.6 מיליוני שטרות, לעומת גידול של 47 מיליונים בשנת 2009. עיקר הגידול של מספר השטרות במחזור (21.6 מיליוני שטרות), היה גם השנה, כאמור, בעריך 200 ש"ח. הביקוש לשטרות אלו גדל על חשבון הביקוש לשטרות של 100 ש"ח, ואכן, מספרם של האחרונים במחזור פחת השנה, לראשונה מזה עשרים שנה.

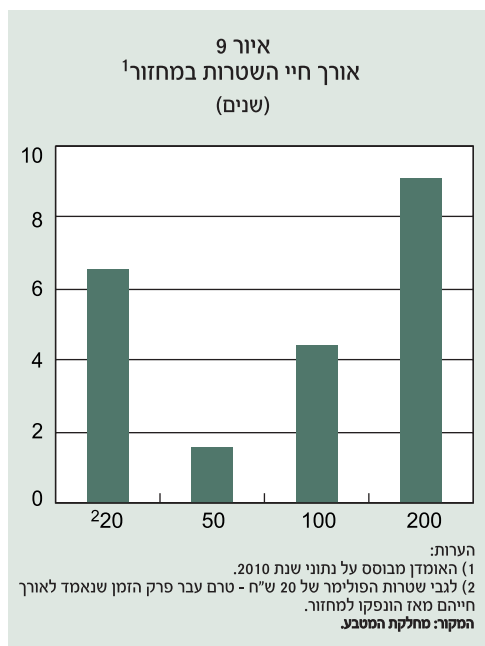
הבלאי: הבלאי הוא הרכיב העיקרי בצריכת השטרות, והוא הסתכם בשנת 2010 ב-84% מהצריכה.

לוח 6 צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2005 עד 2010 (מיליוני שטרות)

העריך	2005	2006	2007	2008	2009	2010
20 ש"ח	12.8	14.0	11.9	19.4	4.0	4.9
הבלאי						
גידול המחזור	1.1	0.7	1.8	5.3	1.3	5.4
סך כל הצריכה	13.9	14.7	13.7	24.7	5.3	10.3
50 ש"ח	19	25.6	20.2	24.0	20.7	32.1
הבלאי	4.2	-1.4	1.0	-1.4	4.7	-1.4
גידול המחזור	23.2	24.2	21.2	22.6	25.4	30.7
סך כל הצריכה	23	41.5	39.1	31.6	19.2	34.2
100 ש"ח	19.9	2.5	4.0	9.0	14.3	-8.9
הבלאי	42.9	44.0	43.1	40.6	33.5	25.3
גידול המחזור	2.8	7.4	9.9	10.8	7.8	13.2
סך כל הצריכה	6.8	4.3	14.3	21.9	26.8	21.6
200 ש"ח	9.6	11.7	24.2	32.7	34.6	34.8
הבלאי	57.6	88.5	81.1	85.7	51.8	84.4
גידול המחזור	32.0	6.1	21.1	34.9	47.0	16.6
סך כל הצריכה	89.6	94.6	102.2	120.6	98.8	101.1

אורך החיים של שטר מושפע משלושה גורמים:

1. ערכו הנקוב, המשפיע על מידת השימוש בו ועל התייחסות הציבור אליו. לפיכך שטרות מעריכים גבוהים נוטים להאריך ימים. יוצאי דופן הם השטרות של 20 ש"ח, המודפסים על פולימר, מצע איכותי המאריך את חייהם.

2. קצב ההפקדות של השטר בתאגידים הבנקאיים ובבנק ישראל - קצב הפקדות נמוך מפחית את היקף הגריסה של השטר, כלומר מאריך את חייו.

3. רמת המיון של השטרות המופקדים ומומיינים בתאגידים הבנקאיים ובבנק ישראל - רמת מיון קפדנית מגדילה את שיעור הגריסה ומקצרת את חיי השטר.

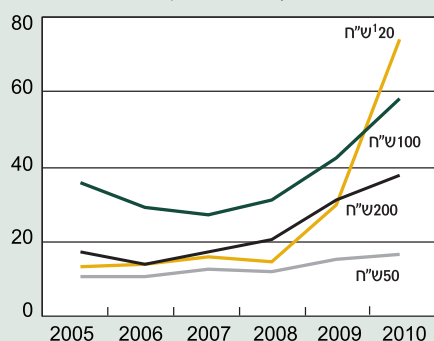
ד. ההפקדות והמשיכות של שטרות מבנק ישראל

הפקדות השטרות בבנק ישראל הסתכמו בשנת 2010 ב-115 מיליוני שטרות, לעומת משיכות בסך 131 מיליונים. גם היקף ההפקדות וגם היקף המשיכות קטנו משמעותית השנה, וסך היקפם היה הנמוך ביותר בעשור האחרון. הירידה הקיפה את כל ערכי השטרות. ניתן להסביר זאת בהשפעת המדיניות החדשה לתפעול המזומנים, שלפיה התאגידים הבנקאיים מווסתים את עודפי ההיצע והביקוש של השטרות בינם לבין עצמם ועם לקוחותיהם, ולכן מושכים מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש של התאגידים הבנקאיים ומפקידים בבנק ישראל את המזומנים שאיכותם ירודה. תוצאה ישירה של הוויסות הבין-בנקאי של עודפי המזומן היא התייעלות של הטיפול בכלל המזומנים במשק.

לוח 7: ההפקדות והמשיכות של השטרות בבנק ישראל לפי ערכים, 2005 עד 2010 (מיליוני שטרות)

הערין	ההפקדות						המשיכות					
	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2010	2009	2008	2007	2006	2005
20 ש"ח	5	12	22	16	17	19	11	13	28	18	19	20
50 ש"ח	37	37	48	44	110	49	35	42	46	45	52	53
100 ש"ח	48	58	78	89	53	80	39	72	87	92	112	100
200 ש"ח	25	27	27	23	18	12	46	54	49	38	21	19
סך הכול	115	134	175	172	198	160	131	181	210	193	204	192

איור 10
מספר החודשים ששטר שוהה במחזור טרם
הפקדתו בבנק ישראל, 2005 עד 2010
(מספרי חודשים)

20 ש"ח	13.1	13.7	16.2	14.4	29.6	74.1
50 ש"ח	10.6	10.4	12.6	12.1	15.0	16.5
100 ש"ח	17.3	14.0	17.3	20.6	31.0	37.8
200 ש"ח	35.5	29.2	27.1	31.0	42.3	58.3

(1) לגבי שטרות הפולימר של 20 ש"ח - טרם עבר פרק זמן שנאמד
לשהותם במחזור מאז הונפקו.
המקור: מחלקת המטבע.

תוצאת הירידה בהיקף ההפקדות מחד גיסא וגידול המחזור מאידך היא התארכות השהות של השטרות במחזור. מגמת התארכות השהות של השטרות במחזור החלה עוד בשנת 2005, בעקבות העתקת משכנו של סניף מחלקת המטבע מתל אביב לירושלים; אז החלה התייעלות בשיטת העבודה של התאגידים הבנקאיים מול בנק ישראל, במטרה להקטין את עלויות שינוע המזומנים לבנק ישראל. בשנת 2010 התארכה משמעותי השהות-במחזור של כל ערכי השטרות; זאת, כאמור, עקב התייעלות נוספת, עם הפעלתה של המדיניות החדשה לתפעול המזומנים במשק.

שהותם של השטרות מהעריך 20 ש"ח במחזור התארכה משמעותית משנת 2009 גם הודות לשטרות הפולימר, שהוכנסו למחזור בשנת 2008, ואיכותם טובה מזו של שטרות הנייר.

לוח 8: מספר הפעמים הממוצע בשנה ששטר חוזר לבנק ישראל, 2005 עד 2010

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2005	0.9	1.1	0.7	0.3
2006	0.9	1.2	0.9	0.4
2007	0.7	1.0	0.7	0.4
2008	0.8	1.0	0.6	0.4
2009	0.4	0.8	0.4	0.3
2010	0.2	0.7	0.3	0.2

(1) לגבי שטרות הפולימר של 20 ש"ח - טרם עבר פרק זמן שנאמד לשהותם במחזור מאז הונפקו.

3. מחזור המעות

א. ערך המעות שבמחזור ומספרן

חלקו של ערך מחזור המעות בסך ערך המחזור עמד בשנה הנסקרת, כאמור, על 3%. בשנת 2010 נמשך הגידול המתון של מחזור המעות, שאפיין את העשור האחרון. שיעור הגידול של ערך מחזור המעות ב-2010 לעומת 2009 עמד על 6.9%, ושיעור הגידול של מספר המעות במחזור לעומת 2009 עמד ב-2010 על 5.4%. ערכו של מחזור המעות הסתכם בסוף השנה ב-1,471 מיליוני ש"ח, ומספר המעות במחזור ב-1,859 מיליונים.

יותר ממוחצית (53%) ממספר המעות שבמחזור הן מעות של 10 אג'. אלה משמשות בעיקר לתשלום בקווים העירוניים של התחבורה הציבורית. גידולו של מחזור המעות בעריך 10 אג' מוסבר בשינוי תעריך הנסיעה בתחבורה הציבורית בינואר 2010, אשר בעקבותיו גדל מספר המעות של 10 אג' הנדרש לביצוע עסקה יעילה במינימום מטבעות. גידול המחזור של מעה זו מסביר 64% מסך הגידול של מחזור המעות בשנת 2010. העריך חצי ש"ח, המשמש אף הוא לתשלום בקווים העירוניים של התחבורה הציבורית, היווה ב-2010 7% מכלל המחזור.

העריך 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בו במדחנים ובמכונות הממכר, היווה ב-2010 21% מכלל המחזור. העריך 2 ש"ח, שהונפק לראשונה ב-9.12.2007, מהווה כ-2% מכלל המחזור. חלקם של עריכי המעות 5 ש"ח ו-10 ש"ח - כ-3% כל אחד.

הממוצע המשוקלל של שווי המעה במחזור הוא 0.79 ש"ח, וזאת מפני משקלו הרב של העריך 10 אג' במחזור. הממוצע המשוקלל גדל מעט בשנים האחרונות, בעקבות עלייה מסוימת בחלקם של עריכי המעות הגבוהים. (הממוצע המשוקלל בשנת 2002 היה 0.71 אגורות בלבד).

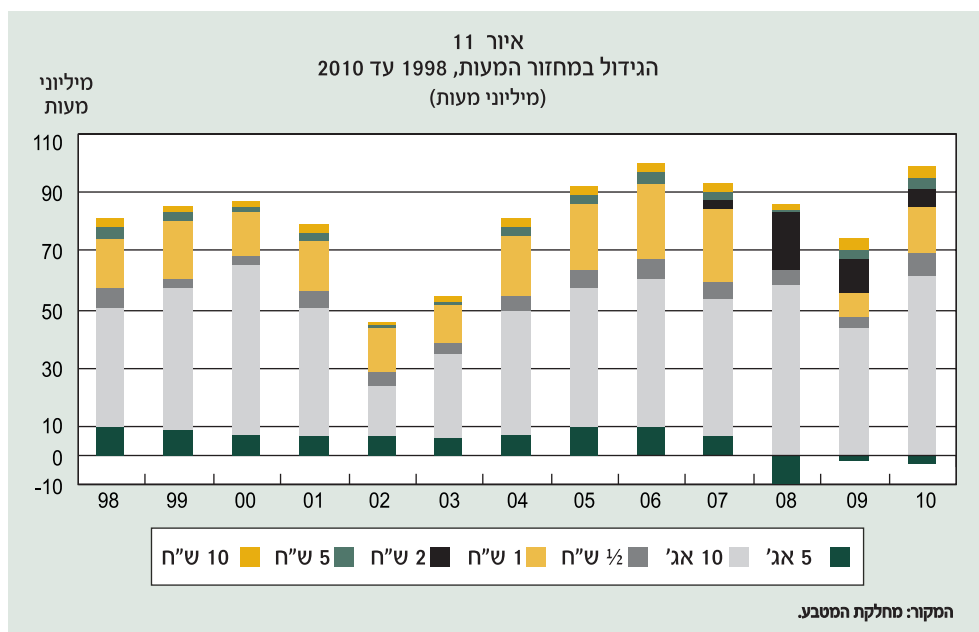
חלק לא מבוטל מצריכת המעות נובע ממעות שהולכות לאיבוד, ומכאן שהצריכה למעשה קטנה מזו הרשומה. האובדנים הם תופעה טבעית, הקיימת בכל המדינות; הם נובעים משימוש שוטף במעות כאמצעי תשלום בעל ערך נמוך, והיקפם עומד כמובן ביחס הפוך לשווי המעה, שכן ככל ששווי המעה גבוה יותר תינתן לה יותר תשומת לב ע"י המחזיק בה.

לוח 9: ערך המעות שבמחזור לפי עריכים, 2005 עד 2010 (מיליוני ש"ח)

	2010	2009	2008	2007	2006	2005
5 אג'	10	10	10	11	10	10
10 אג'	99	92	88	82	78	72
1/2 ש"ח	65	61	59	56	53	50
1 ש"ח	392	376	369	368	344	318
2 ש"ח	81	70	45	7	-	-
5 ש"ח	300	280	265	258	245	225
10 ש"ח	524	486	452	429	398	362
סך הכול	1,471	1,375	1,287	1,212	1,128	1,038

לוח 10: מספר המעות שבמחזור לפי עריכים, 2005 עד 2010 (מיליוני מעות)

	2010	2009	2008	2007	2006	2005
5 אג'	200	202	206	216	209	199
10 אג'	985	923	880	821	775	724
1/2 ש"ח	129	121	117	112	107	100
1 ש"ח	392	376	369	368	344	318
2 ש"ח	41	35	23	4		
5 ש"ח	60	56	53	52	49	45
10 ש"ח	52	49	45	43	40	36
סך הכול	1,859	1,763	1,693	1,616	1,523	1,423

ב. ההפקדות והמשיכות של מעות מבנק ישראל

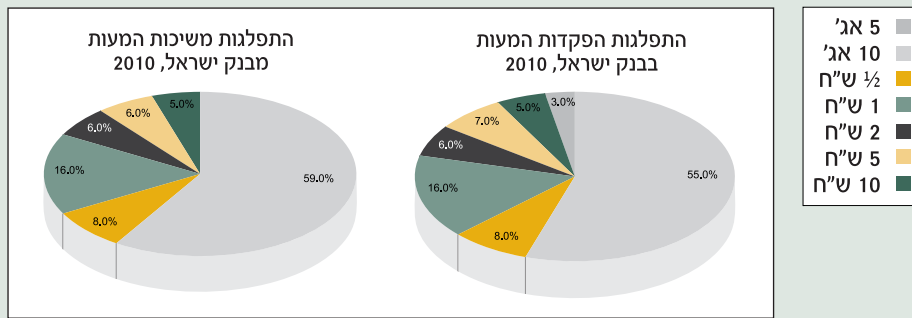
בשנת 2010 הופקדו בבנק ישראל 91 מיליוני מעות, ונמשכו ממנו 187 מיליונים. ההפרש בין המשיכות להפקדות הוא גידול המחזור. העריכים הדומיננטיים בהפקדות ובמשיכות הם 10 אג' ו-1 ש"ח.

62% מסך המעות שהופקדו בבנק ישראל מקורו בהפקדות של התאגידים הבנקאיים. היתר מקורו בהפקדות של פרטים, בעיקר של גופים גדולים המבצעים פעולות צריפה מול בנק ישראל. 16% מסך המעות שנמשכו מקורם בפריטות של פרטים.

לוח 11: ההפקדות והמשיכות של השטרות בבנק ישראל לפי עריכים, 2005 עד 2010 (מיליוני מעות)

המשיכות						ההפקדות						הערך
2010	2009	2008	2007	2006	2005	2010	2009	2008	2007	2006	2005	
0	0	0	13	14	13	3	4	10	5	5	4	5 אג'
111	92	108	97	101	93	49	48	50	51	50	46	10 אג'
15	13	13	16	16	16	8	9	9	10	9	10	חצי ש"ח
31	29	31	60	60	61	15	22	31	35	34	37	1 ש"ח
11	15	20	4	0	0	5	2	1	0	0	0	2 ש"ח
10	10	11	13	13	13	6	7	9	10	9	10	5 ש"ח
9	8	9	10	11	11	5	4	7	6	7	7	10 ש"ח
187	167	193	212	215	207	91	97	116	119	115	114	סך הכול

איור 12
(אחוזים)

המקור: מחלקת המטבע.

ד. השינויים בשטרות ובמעות במחזור

בשנת 2010 לא חלו שינויים בעריכים ובמאפיינים האחרים של השטרות והמעות שבמחזור.

ה. זיוף שטרות ומעות

1. פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף

בבכל מדינה, גם בישראל נעשים ניסיונות לזיוף המטבע.

שיעור השטרות המזויפים שנתגלו בבנקים המסחריים ובבנק ישראל נמוך יחסית. שיעורו מסך השטרות שבמחזור עמד בשנת 2010 על 0.002%, שיעור נמוך מאשר בגוש האירו (0.006%). שיעור הזיופים במעות עמד בשנת 2010 על 0.003% מסך המעות שבמחזור.

מרבית הזיופים בשנת 2010 נתגלו בשטרות של 100 ש"ח ו-200 ש"ח ובמעות של 5 ש"ח ו-10 ש"ח.

הזיופים מתגלים בתאגידים הבנקאיים בתהליך הספירה והמיון, המתבצע במכונות ספירה ומיון שאושרו על ידי בנק ישראל כבעלות יכולת, בין היתר, לזהות מזויפים. התאגידים הבנקאיים מחויבים בבדיקה לגילוי זיופים בטרם הוצאתם של השטרות והמעות למחזור, ובכלל זה השטרות המוטענים במכונות האוטומטיות למשיכת מזומנים.

כל השטרות והמעות המופקדים בבנק ישראל, הן על ידי התאגידים הבנקאיים והן על ידי הציבור, עוברים בבנק ישראל בדיקה קפדנית לזיהוי מזויפים במסגרת תהליך הספירה והמיון.

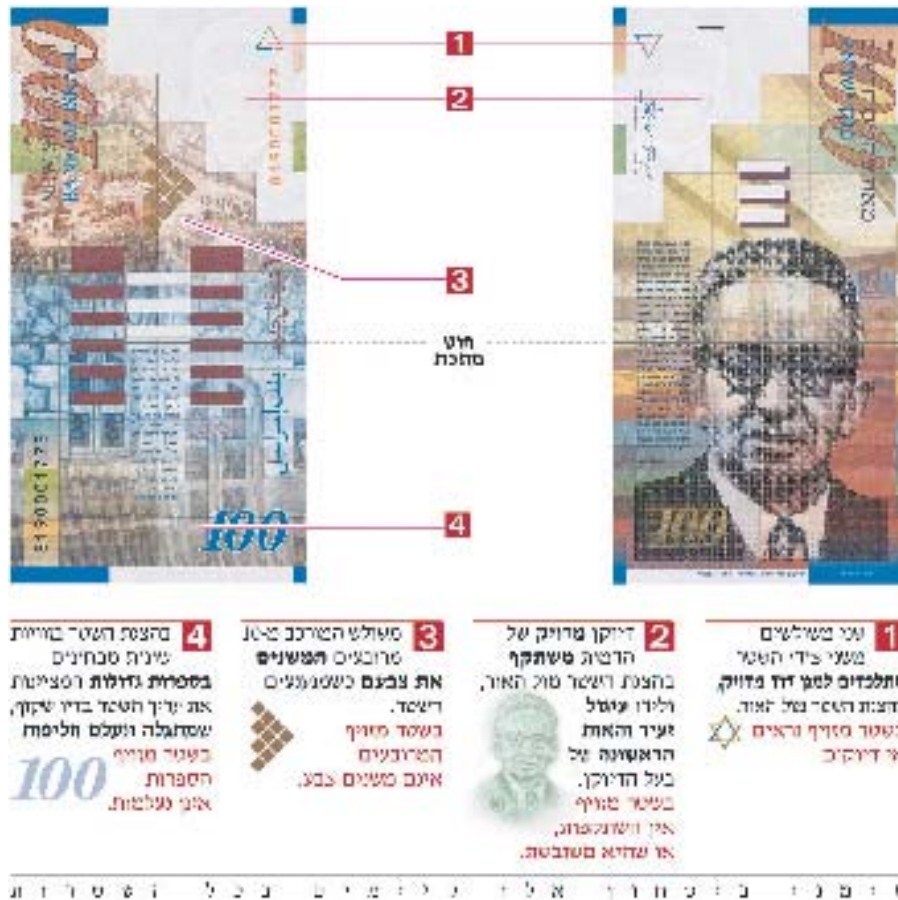
כל מזומן החשוד כמזויף מועבר לטיפול של משטרת ישראל, שהיא המופקדת, על פי החוק, על המאבק בתופעת הזיזפנות (לכידת העבריינים המזייפים כסף ומפיצים כסף מזויף).

עובד מדינה, עובד בנק ישראל או עובד בנק מסחרי המקבל שטר או מטבע שיש לו יסוד סביר להניח כי הוא מזויף חייב - על פי חוק העונשין, התשל"ז-1977 (פרק י"ב, סעיף 484) - למסור אותו מייד למשטרה לשם חקירה.

במסגרת מאבקו של בנק ישראל בזיופי המטבע פועלת מחלקת המטבע במספר מישורים:

- באמצעות הפורום הייעודי, הכולל, נוסף על נציגי מחלקת המטבע של בנק ישראל, נציגים ממשטרת ישראל, מהתאגידים הבנקאיים ומאיגוד הבנקים. בפורום נדונות ומגובשות דרכים למניעת זיופים, לאיתור כסף מזויף ולטיפול בו.
 - בנק ישראל קבע לתאגידים הבנקאיים כללי פעולה שימנעו מהם למחזר שטרות ומעות מזויפים. בהתאם לכללים אלו חויבו התאגידים הבנקאיים ברכישת מכונות ספירה ומיון שהן בחזית הטכנולוגית לזיהוי זיופים.
 - סימני ביטחון: מחלקת המטבע בבנק ישראל פועלת לשדרוגם של סימני הביטחון בשטרות. סימנים אלו נבחרים בהתחשב בכמה גורמים: רמת הקושי לזייף, נוחות הזיהוי על ידי הציבור הרחב, עלות ההנפקה, אורך חיי הסימן והשפעתו על אורך חיי השטר והיכולת של מנגנוני מכונות הממכר ופריטת השטרות לזהות את השטר ללא הפרעות.
 - בשטרות משולבים סימני ביטחון משלושה סוגים: סימני ביטחון לציבור, סימני ביטחון לקופאים, הניתנים לזיהוי באמצעות מכשור מתאים, וסימני ביטחון למכונות המיון והספירה אשר בשימוש התאגידים הבנקאיים ובנק ישראל.
 - הגברת מודעות הציבור: כחלק מהמאבק בתופעת הזיוף פועלת מחלקת המטבע להגברת מודעות הציבור לסימני הביטחון, שכן לציבור תפקיד חשוב במניעת הפצתו של כסף מזויף.
- כדי להגביר את מודעות הציבור לקיומם של שטרות מזויפים ולמניעת הפצתם מפיץ בנק ישראל עלונים המתארים את הסימנים העיקריים שבאמצעותם ניתן לזהות שטר מזויף. ניתן לקבל עלונים אלו באמצעות פנייה למחלקת המטבע. מידע על סימני הביטחון ניתן גם באתר האינטרנט של בנק ישראל בכתובת <http://www.bankisrael.org.il/catal/heb/newsqblbs.htm>
- על הציבור להיות ער לתופעה, שכן ברור ששטר מזויף לא יוחלף, וההפסד - כולו של המחזיק בו. על כן על הציבור לבדוק את השטרות והמעות המגיעים לידיהם על פי סימני הביטחון. שטר החשוד כמזויף יש למסור למשטרה או לבנק ישראל.

2. סימנים לזיהוי שטר מזויף

תיבה 4: הנחיות בעניין שימוש בתצלומי מעות או שטרות או בתואמי שטרות

1. דברים כלליים

(א) ההנחיות המפורטות להלן נועדו למנוע הטעיית הציבור, לשמור על כבוד המטבע ולשמור על זכויות היוצרים של בנק ישראל.

(ב) מעה או שטר לעניין הנחיות אלה משמעם מעה או שטר כסף שהיה או שהוא הילך חוקי בישראל.

(ג) צילום מעה או שטר לעניין הנחיות אלה משמעם רפרודוקציה של מעה או שטר או חיקוי שלו בצילום, בהדפסה או בכל דרך אחרת.

(ד) תואם מעה או שטר כסף לעניין הנחיות אלה משמעם פריט הדומה בעיצובו, באופן כללי, למעה או לשטר כסף - למשל בהצגת דמות באופן דומה למקובל בשטר כסף או בציון שווי כספי כגון "10 שקלים חדשים".

(ה) נוסף על האמור לעיל ולהלן, אין לעשות כל מעשה שעלול לגרום לביזוי מעה או שטר - באמצעות צילום מעה או שטר או בכל דרך אחרת.

2. הנחיות

(א) הפצת תצלום של מעה או שטר כקופון, תלוש הנחה וכיו"ב - אסורה.

(ב) מותר להפיץ קופון, תלוש הנחה וכיו"ב שהוא תואם מעה או שטר כסף, בתנאי שמידות הקופון או התלוש גדולות או קטנות ממידות המעה או שטר הכסף ב-30 אחוזים לפחות.

(ג) מותר להשתמש בתצלום של מעה או שטר כחלק מעיצוב או כחלק מפרסומת, ובלבד שמתקיימים כל התנאים הבאים:

(1) מידות התצלום של המעה או השטר יהיו גדולות או קטנות ב-30 אחוזים לפחות ממידות מעה או שטר כסף אמיתי.

(2) אין לצלם או להדפיס מעה או שטר משני צדדיו של תצלום אחד.

(3) אין לשנות אלמנטים בעיצוב מעה או שטר ואין להוסיף לתצלום אלמנטים, למעט טקסט למטרות פרסומת.

(4) צילום של מעה או שטר יכול להיות בשחור-לבן או בצבעים, אולם בתצלום צבעוני על הצבעים להיות זהים לצבעי המעה או השטר האמיתי.

(ד) מותר להציג תצלום של מעה או שטר בקטלוג, ספר, עבודת מחקר וכד', בתנאי שיצוין בהם שזכויות היוצרים שמורות לבנק ישראל, ותוך קיום כל התנאים המפורטים בסעיף 2 (ג), (בשינוי אחד - בסעיף ג' 3 יש להשמיט את המילים "למעט טקסט למטרות פרסומת").

חיבה 5: כללי בנק ישראל לגבי מטבע פגום

ניתן להחליף מטבע פגום, ללא עמלה, בקופות בנק ישראל בירושלים ברח' קפלן 2 בימים א'-ה' בשעות 08:30-13:30, או לשלוח אותו בדואר רשום לבנק ישראל, מחלקת המטבע, מדור הקופות, ת"ד 780, ירושלים 91007.

לבירורים בעניין החלפת מטבע פגום ניתן לפנות למדור הקופות במחלקת המטבע בטלפון

02-6552846/7.

דברי הסבר לכללים:

חוק בנק ישראל התש"ע-2010 סעיף 45(ו) הסמיך את הנגיד לקבוע "הוראות בדבר הוצאתו מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד, ובדבר החלפתו של מטבע כאמור לפי תנאים שיקבע בכללים; כללים בעניין עמלה שיגבה הבנק בשל ההחלפה ייקבעו באישור ועדת הכספים של הכנסת".

לפיכך נכנסו לתוקף, ביולי 2010, הוראות חדשות - כללי בנק ישראל (הוצאה מן המחזור או החלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התש"ע-2010; שהחליפו את תקנות בנק ישראל (החלפת מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התשט"ו-1955, אשר נקבעו בהתאם לסעיף 34 לחוק בנק ישראל התשי"ד-1954.

הכללים החדשים הותאמו לימים אלו, תוך מתן אפשרות להמצאת מטבע פגום ומטבע שנשמד באמצעות הדואר בסכום שעד 1,500 ש"ח ומתן זיכוי בגינו ישירות לחשבון הלקוח; וכן חידוד נושאים שונים שהבנק נתקל בהם במשך השנים ואשר דרשו הסדרה בחקיקת המשנה, למשל הגדרת המונח "אגב שימוש", התאמת טופס הבקשה להחלפת מטבע והאפשרות להחליף מטבע שנשמד בתאונה גם על פי ראיות בלבד ולא רק על פי שרידי מטבע.

הכללים אינם קובעים עמלה בגין ההחלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד.

כללי בנק ישראל (הוצאה מן המחזור או החלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התש"ע-2010

בתוקף סמכותו לפי סעיף 45(ו) לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010¹ (להלן - החוק), הנגיד קבע כללים אלה:

1. בכללים אלה "אגב שימוש" - שלא מפעולה מכוונת או מתוך רשלנות חמורה.
2. מטבע שנפגם אגב שימוש והוא שלם בגדלו, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך.
3. מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק למעלה מחציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך, ובלבד שהוכח להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע.
4. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק חציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך, כתום שנה מיום שהומצא לו המטבע, ובלבד שהתקיימו שני אלה:

- (1) הוכח להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע;
- (2) חציו השני של המטבע לא הומצא לבנק בתוך השנה האמורה.
- (ב) לא יחליף הבנק חצי מטבע שהומצא לו לאחר שהחליפו כאמור בסעיף קטן (א); הבנק רשאי לתפוס חצי מטבע כאמור ולהוציאו מן המחזור.

¹ ס"ח התש"ע, עמ' 452.

5. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק פחות מחציו, רשאי הבנק לתפסו ולהוציאו מן המחזור.
- (ב) מטבע שנפגם אגב שימוש, הומצא לבנק חציו לפחות, והודיע הבנק למבקש כי לא יחליפו, רשאי הבנק לתפסו ולהוציאו מן המחזור לאחר תשעים ימים ממועד ההודעה, אלא אם כן פנה המבקש בתקופה האמורה לבנק בכתב וביקש לקבל את המטבע בחזרה לחזקתו.
- (ג) התקבלה פנייה כאמור בסעיף קטן (ב), ישלח הבנק את המטבע בדואר רשום למענו של המבקש; אישור הדואר בדבר קבלת דבר דואר למשלוח בדואר רשום יהיה ראיה מכרעת למשלוח כאמור.
6. הבנק רשאי להחליף מטבע שנשמד בהילך חוקי שווה ערך, ובלבד שהוכח להנחת דעתו, כי התקיימו שני אלה:
- (א) המטבע נשמד בתאונה;
- (ב) הומצאו לבנק שרידי המטבע, והבנק שוכנע שיתרת המטבע נשמדה כליל, או שהומצאו לבנק ראיות אחרות שלפיהן הוא שוכנע כי המטבע נשמד כליל.
7. (א) המבקש להחליף מטבע פגום או מטבע שנשמד יפעל באחת משתי דרכים אלה:
- (1) יגיש בקופת הבנק בירושלים בקשה לפי הטופס שבתוספת, ויצרף לה את המטבע הפגום או את שרידי המטבע שנשמד או ראיות אחרות המעידות כי המטבע נשמד כליל;
- (2) ישלח בקשה לבנק לפי המען: בנק ישראל, קופת מחלקת המטבע, ת"ד 780 ירושלים 91007, בדואר רשום, ויצרף לה את הטופס האמור בפסקה (1), את המטבע הפגום או שרידי המטבע שנשמד, או ראיות אחרות המעידות כי המטבע נשמד כליל, וכן יציין בה את מספר חשבונו של המבקש בתאגיד בנקאי.
- (ב) בקשה שנשלחה לפי סעיף קטן (א)(2), תהיה בסכום שעד 1,500 שקלים חדשים, ועד לפתיחתה בידי הבנק ובירור תכולתה היא תהיה באחריותו של המבקש.
- (ג) הוגשה בקשה לפי סעיף קטן (א), והבנק נענה לה, יחליף הבנק את המטבע הפגום או את המטבע שנשמד בקופת הבנק, או יזכה את חשבון הבנק של המבקש בתאגיד הבנקאי לפי הפרטים שציין המבקש בבקשה, לפי שיקול דעתו.
8. תקנות בנק ישראל (החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התשט"ו-1955 בטלות.

תוספת

(סעיף ד(א))

טופס בקשה להחלפת מטבע שנפגם או נשמד לפי כללי בנק ישראל

לכבוד

בנק ישראל, קופת מחלקת המטבע

ת"ד 780 ירושלים 91007

בדואר רשום / במסירה ביד

1. פרטי המבקש

המבקש (שם המשפחה והשם הפרטי) _____

תעודת זהות / מספר דרכון ושם המדינה מנפיקת הדרכון _____

מען המבקש (העיר, השכונה, הרחוב, מס' הבית, מיקוד) _____

טלפון בבית / טלפון נייד / דואר אלקטרוני _____

2. פירוט המטבע

מספר המטבעות והשטרות הפגומים	הערך הנקוב	המספר/ים הסידוריים*	הסכום בש"ח
	20 ש"ח		
	50 ש"ח		
	100 ש"ח		
	200 ש"ח		
	10 אגורות		
	1/2 ש"ח		
	1 ש"ח		
	2 ש"ח		
	5 ש"ח		
	10 ש"ח		
סך הכול			סך הכול

במקרה שמבוקשת החלפה של יותר משטר אחד באותו עריך יש לצרף רשימה של מספרי כל השטרות שמבוקשת החלפתם.

3. הנסיבות שבהן המטבע נפגם אגב שימוש או נשמד, ומה אירע לחלקי מטבע אחרים שלא הומצאו יחד עם הבקשה (נא לתת פרטים מלאים):

4. פרטי חשבון הבנק

במשלוח באמצעות דואר רשום או לבקשת הבנק [?] במסירת המטבע בקופת הבנק, יש לציין גם את פרטי חשבון הבנק של מגיש הבקשה בתאגיד בנקאי:

שם הבנק _____ שם הסניף _____ מספר הסניף _____ מספר החשבון _____

5. הצהרה

אני מצהיר שכל הפרטים בבקשה זו הם נכונים, וכן מצהיר כי אני בעל החשבון שבו מבוקש הזיכוי.

תאריך _____ חתימת המבקש _____

* את הטופס ניתן להדפיס מתוך אתר בנק ישראל <http://www.bankisrael.org.il/catal/outcirc.pdf>

תיבה 6: השחתת מטבע

חוק העונשין

מי שביודעין מטשטש, קורע, חותך או מקלקל בדרך אחרת שטר מטבע שהוא הילך חוקי בישראל דינו מאסר שלושה חודשים (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 466).

המטשטש צורת מטבע על ידי הטבעת שם או מילה, או מתוך מטבע במזיד, דינו מאסר שנה אחת (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 480).

מחלקת המטבע פועלת לשירות תופעה המקובלת בקרב עסקים, סוחרים ובקרב קופאים לא מעטים - כתיבה על גבי שטרות, שהיא למעשה השחתת מטבע. הדבר אסור על פי חוק העונשין, שכן יש בכך השחתה של השטר. כשמתגלה שטר כזה הוא מוצא על ידי בנק ישראל מהמחזור, דבר הגורם להגדלת העלות של ייצור השטרות.

1. הנפקת מטבעות זיכרון

כמדי שנה גם במהלך שנת 2010 הונפקו חמישה מטבעות זיכרון, ובכללם מטבע חדש בסדרת מטבעות "בוליון - ירושלים של זהב". סדרת מטבעות הבוליון מחליפה את סדרת מטבעות חנוכה, אשר הונפקה לאורך שנים ולאחרונה הוחלט להפסיק את הנפקתה עקב ירידה חדה בביקושים.

א. מטבע יום העצמאות, התש"ע 2010 - "שביל ישראל"

מטבע הזיכרון ליום העצמאות ה-62 למדינת ישראל הוקדש לשביל ישראל - שביל הליכה הנמשך לאורכה של המדינה, מקיבוץ דן בצפון ועד מעבר הגבול בטאבה, על חוף מפרץ אילת. ההליכה בשביל מקרבת בני נוער ומבוגרים מישראל ומהתפוצות למדינת ישראל ולנופיה.

בצד הנושא של המטבע נראים שביל ישראל, מסומן במפה, ופרחי שדה בתוך נעל הליכה. כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: שביל ישראל

באנגלית: Israel National Trail

בערבית: كَوْبِ إِسْرَائِيل

בצדי הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: יום העצמאות התש"ע

באנגלית: INDEPENDENCE DAY 2010

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה³. נוסף על אלה נראה על כל אחד מצדי הערך שביל מעוצב.

המטבע עוצב בידי מאיר אשל (צד הנושא) וגליה ארז (צדי הערך), שזכו בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש מאי 2010 בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע יום העצמאות, התש"ע 2010 - "שביל ישראל"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
זהב 10 ש"ח	כסף 2 ש"ח	כסף 1 ש"ח	הערך הנקוב
0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
נחושת 0.043	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
כסף 0.040			
גרם 16.96	גרם 28.80	גרם 14.40	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים

המעצבים: מאיר אשל (צד הנושא); גליה ארז (צדי הערך)

דגמי הגבס: תדהר דגן

המבלטים וההטבעה: מיטבעת נורבגיה

³ סימן הטביעה מציין את רמת הגימור של המטבע; צורת מנן דוד זעיר מוטבעת על המטבעות שרמת הגימור שלהם רגילה, ואות זעיר - על המטבעות בעלי רמת גימור מיוחדת.

ב. מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התש"ע 2010 - "יונה במעי הדג"

המטבע "יונה במעי הדג" מוקדש ליונה הנביא, אשר נבלע על ידי דג גדול משסירב ללכת בשליחות האל.

בצד הנושא של המטבע נראה יונה בבטן הדג, קורא לעזרה.

בצדי הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: יונה במעי הדג יונה ב', א'

באנגלית: JONAH IN THE BELLY OF THE FISH JONAH 1:17

בערבית: يونا في جوف الحوت يونا ١, ٧

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי גדעון קיין (צד הנושא) ואהרון שבו (צדי הערך), שזכו בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש אוקטובר 2010, בשתי מהדורות כסף ובשתי מהדורות זהב.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התש"ע 2010 - "יונה במעי הדג"

זהב קשוט ¹	זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
זהב 1 ש"ח	זהב 10 ש"ח	כסף 2 ש"ח	כסף 1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.999	זהב 0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
	נחושת 0.043	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
	כסף 0.040			
גרם 1.244	גרם 16.96	גרם 28.80	גרם 14.40	המשקל
מ"מ 13.92	מ"מ 30	מ"מ 38.7	מ"מ 30	הקוטר
מחורצים	מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
המעצב: גדעון קיין (צד הנושא); אהרון שבו (צד הערך)				
דגמי הגבס: תדהר דגן				
המבלטים וההטבעה: מיטבעת פינלנד				
¹ קוטרם של המטבעות במהדורה זו זעיר, דבר המחייב שינויי עיצוב קלים.				

ג. מטבע בסדרה "חתני פרס נובל", התשע"א 2010 - "מנחם בגין"

מטבע "מנחם בגין" - המטבע השני בסדרה "חתני פרס נובל" - מציין את זכייתו של בגין בפרס נובל לשלום בשנת 1978.

בצד הנושא של המטבע נראה דיוקנו של בגין. כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: מנחם בגין – פרס נובל לשלום 1978.

באנגלית: MENACHEM BEGIN - NOBEL PEACE PRIZE 1978

על צדי הערך נראים מנחם בגין, ג'ימי קרטר ואנואר סאדאת לוחצים ידיים והכיתוב בערבית:

مناحيم بيجن - جائزة نوبل للسلام ١٩٧٨

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה "ישראל" בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי מאיר אשל (צד הנושא) וגדעון קיין (צדי הערך), שזכו בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש נובמבר 2010, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "חתני פרס נובל", התש"ע 2010 - "מנחם בגין"

הערך הנקוב	כסף רגיל	כסף קשוט	זהב קשוט
הנתך	1 ש"ח	2 ש"ח	10 ש"ח
	כסף 0.925	כסף 0.925	זהב 0.917
	נחושת 0.075	נחושת 0.075	נחושת 0.043
			כסף 0.040
המשקל	14.40 גרם	28.80 גרם	16.96 גרם
הקוטר	30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ
השוליים	חלקים	מחורצים	מחורצים

המעצבים: מאיר אשל (צד הנושא); גדעון קייך (צדי הערך)

דגמי הגבס: תדור דגן

המבליטים וההטבעה: המיטבעה המלכותית של הולנד

ד. מטבע בסדרה "אתרי מורשת", התש"ע 2010 - "עכו העתיקה"

מטבע "עכו העתיקה" הוא המטבע השלישי בסדרה "אתרי מורשת עולמית".

בצד הנושא של המטבע מופיעה העיר עכו העתיקה.

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: עכו העתיקה

באנגלית: OLD AKKO

בערבית: عكا القديمة

בצדי הערך מופיעה חומת העיר עכו העתיקה נושקת לים, סמל אונסקו הישראלי וכן הסמל הבין-לאומי של אתרי מורשת עולמית.

כן מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי משה פרג, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש מארס 2010, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "אתרי מורשת", התש"ע 2010 - "עכו העתיקה"

הערך הנקוב	כסף רגיל	כסף קשוט	זהב קשוט
הנתך	1 ש"ח	2 ש"ח	10 ש"ח
	כסף 0.925	כסף 0.925	זהב 0.917
	נחושת 0.075	נחושת 0.075	נחושת 0.043
			כסף 0.040
המשקל	14.40 גרם	28.80 גרם	16.96 גרם
הקוטר	30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ
השוליים	חלקים	מחורצים	מחורצים
המעצב: משה פרג			
דגמי הגבס: תדור דגן			
המבלטים וההטבעה: מיטבעת נורבגיה			

ה. מטבע בסדרה "בוליון: ירושלים של זהב", התש"ע 2010 - "מגדל דוד"

בחודש מאי 2010 הנפיק בנק ישראל, לראשונה בתולדות ההנפקה בישראל, מטבעות זהב המוכרים בעולם בשם מטבעות "בוליון". הבוליון הישראלי הראשון מוקדש לנושא ירושלים של זהב, ערכו הנקוב 20 ש"ח, והרכבו אונקיה אחת (31.1035 גרם) זהב טהור (9999).

מהו מטבע "בוליון"?

מטבע "בוליון" הוא מטבע זהב, כסף או פלטינה, המכיל מתכת יקרה במשקל ידוע (המוטבע על פני המוטבע). מחיר המטבע לציבור כולל בדרך כלל פרמיה נמוכה יחסית מזו הנהוגה במטבעות הזיכרון הרגילים.

הנפקת מטבע הבוליון הישראלי הראשון העמידה את מדינת ישראל בשורה אחת עם מדינות מכובדות - ביניהן ארה"ב, קנדה, בריטניה, אוסטרליה, דרום אפריקה, אוסטרליה וסין - המנפיקות מטבעות בוליון חדשים בכל שנה. חלק ממדינות אלו משנות רק את שנת ההנפקה; אחרות משנות את עיצובו הכולל של אחד מצדי המטבע, בלי לשנות את נושא הסדרה של המטבע.

מטבע "מגדל דוד" הוא הראשון בסדרת מטבעות "בוליון - ירושלים של זהב".

בצד הנושא של המטבע, אשר עיצובו יישאר קבוע לאורך הסדרה כולה, נראה אריה שואג, אשר מקורו בחותם עברי קדום, שנמצא במגידו.

כן מופיעים בצד הנושא:

סמל המדינה; המילה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית.

בצד הערך, שעיצובו ישתנה בכל מטבע, יינתן ביטוי לנושא הסדרה - "ירושלים של זהב".

הנושא הנבחר למטבע הראשון בסדרה הוא "מגדל דוד".

בצד הערך מופיע אתר מגדל דוד. כן מופיעים בצד הערך הכיתובים והרכיבים הקבועים:
הכיתוב ירושלים בעברית, אנגלית וערבית; הכיתוב "1 אונקיה זהב טהור 9999". בעברית ובאנגלית.
הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; שנת ההטבעה וסימן הטביעה.
המטבע עוצב בידי מאיר אשל.
המטבע הונפק בחודש מאי 2010, במהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "בוליון: ירושלים של זהב",
התש"ע-2010 - "מגדל דוד"

זהב רגיל	
הערך הנקוב	20 ש"ח
הנתך	זהב 9999.
המשקל	31.1035 גרם
הקוטר	32 מ"מ
השוליים	חלקים
המעצב: מאיר אשל	
דגמי גבס: תדהר דגן	
המבצעים וההטבעה: המיטבעה המלכותית של הולנד	

ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה

ועדה זו ממונה בידי הנגיד ומייעצת לו בכל הקשור לבחירת הנושאים, המוטיבים והעיצוב של שטרי הכסף, המעות ומטבעות הזיכרון. עם חבריה נמנים מומחים בתחומי המשפט, הארכיאולוגיה, הנומיסמטיקה, האמנות, החינוך, המקרא ועוד, וכן עיתונאים, אדריכלים ומעצבים.

יו"ר החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ ונציגים נוספים מטעמה משתתפים בישיבות הוועדה כמשקיפים.

חברי הוועדה שכיהנו בשנת 2010 הם:

השופט בדימוס יעקב טירקל, יו"ר

גב' אילנה גור

מר חיים גיטלר

מר דב גניחובסקי

מר מחמוד מוסא דיאב

מר גדעון לרמן

ד"ר עדינה מאיר

מר דוד קרויאנקר

פרופ' דוד רוזנטל

גב' שרי רז בירון

פרופ' רוני רייך

גב' גילה שקין

לצד הוועדה פועלת ועדת משנה מקרב חברי המליאה. ועדת המשנה מסייעת למחלקת המטבע בהנחיית האמנים להכנת העיצוב הסופי של המטבע או השטר, בכפיפות להחלטות ועדת המליאה. חבריה הם מר גדעון לרמן, פרופ' רוני רייך, מר חיים גיטלר וגב' גילה שקין.

2. פעילות הוועדה בשנת 2010

במהלך שנת 2010 המשיכה הוועדה לדון בתכנון סדרת מטבע חדשה למדינת ישראל.

על פי התוכנית, שביצועה צפוי להימשך כשלוש שנים, יוחלפו שטרות הכסף המהלכים כיום במחזור, שהונפקו כאמור בשנת 1999, בשטרות כסף חדשים, אשר יעוצבו מחדש ויישאו סימני ביטחון מתקדמים.

החלפת שטרות הכסף אחת ל-12 עד 15 שנים היא נוהג מקובל במדינות מפותחות. זאת בעיקר עקב התיישנות סימני הביטחון שבשטרות ופיתוחם של אמצעי ביטחון מתקדמים נגד זיופים, אשר ישולבו בשטרות החדשים.

החלפת סדרת מטבע היא תהליך מורכב, הכרוך בקבלת החלטות רבות. במהלך השנים 2009-2010 נתקבלו החלטות על מבנה סולם העריכים (20, 50, 100 ו-200), צורת ההדפסה (אופקית - שונה מאשר בסדרה הנוכחית, שבה התמונות אנכיות), גודל השטרות (שונה מעריך לעריך, לטובת ציבור העיוורים).

כמו כן נתקיימו דיונים על נושאים שטרם הוכרעו, ביניהם שם המטבע, הדמויות שיופיעו על השטרות - דיונים שגררו דיון ציבורי ער - סימני הביטחון וסוגי המצע שעליו יודפסו השטרות (נייר או פולימר).

בתפקידה כוועדת שיפוט להצעות האמנים בחרה הוועדה בהצעות הזוכות בארבע תחרויות:

- למטבע "אולימפיאדת לונדון", בסדרה אד הוק;
- למטבע "ים המלח", לציון 63 שנה למדינת ישראל;
- למטבע "ויעל אליהו בסערה השמיים", בסדרה תמונות מן התנ"ך;
- למטבע "הכותל המערבי", בסדרה "בוליון - ירושלים של זהב".

ח. לוחות סטטיסטיים

לוח נ'-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן

לוח נ'-2: אמצעי התשלום במשק

לוח נ'-3: השטרות במחזור המטבע לפי ערכים

לוח נ'-4: התפלגות המחזור לפי ערכים

לוח נ'-5: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי ערכים

לוח נ'-6: המעות במחזור לפי ערכים

לוח נ'-7: צריכת המעות לפי ערכים

לוח נ'-8: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל

לוח נ'-9: הפקדות שטרי כסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור

לוח נ-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן, 1990 עד 2010

השינויים במשך התקופה (אחוזים)			היתרות בסוף התקופה (מיליוני ש"ח, נומינלי)		
מחזור המטבע		מדד המחירים לצרכן	המזומנים במחזור		השנה
נומינלי	ריאלי		סך כל השטרות		
23.6	5.1	17.6	3,109	3,280	1990
15.4	-2.3	18.0	3,595	3,784	1991
26.7	15.8	9.4	4,575	4,793	1992
17.9	6.0	11.2	5,402	5,651	1993
14.2	-0.2	14.5	6,167	6,453	1994
22.7	13.5	8.1	7,489	7,915	1995
16.5	5.3	10.6	8,722	9,220	1996
12.5	5.1	7.0	9,809	10,370	1997
15.1	6.0	8.6	11,300	11,935	1998
30.7	29.0	1.3	14,905	15,605	*1999
-6.1	-6.1	0.0	13,911	14,659	2000
15.0	13.4	1.4	16,045	16,858	2001
6.8	-0.9	6.5	17,160	18,009	2002
6.3	9.7	-1.9	18,240	19,137	2003
8.6	7.3	1.2	19,817	20,783	2004
17.5	14.7	2.4	23,371	24,415	2005
4.6	4.7	-0.1	24,409	25,248	2006
13.4	9.7	3.4	27,752	28,971	2007
18.6	14.2	3.8	33,070	34,365	2008
20.8	16.2	3.9	40,112	41,495	2009
8.60	5.8	2.7	43,575	45,053	2010

* בשנת 1999 הושפע מחזור המטבע מהחששות ל"באג 2000".

המקור: מחלקת המטבע. מדד המחירים לצרכן - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח נ-2: אמצעי התשלום במשק, 1990 עד 2010*

השנה	M1	המזומנים בידי הציבור	החלק של המזומנים בידי הציבור M1-ב
		(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)
1990	6,212	2,754	44.3
1991	7,145	3,235	45.3
1992	9,703	4,029	41.5
1993	12,405	4,803	38.7
1994	12,305	5,401	43.9
1995	14,367	6,630	46.1
1996	16,194	7,752	47.9
1997	18,431	8,675	47.1
1998	20,591	10,074	48.9
1999	23,536	11,116	47.2
2000	25,298	12,096	47.8
2001	29,198	14,355	49.2
2002	30,628	15,395	50.3
2003	32,972	16,342	49.6
2004	38,890	17,752	45.6
2005	48,166	20,790	43.2
2006	52,137	21,409	41.1
2007	61,221	24,618	40.2
2008	71,895	29,979	41.7
2009	109,481	35,860	32.8
2010	114,637	38,597	33.7

* סופי שנים

המקור: מחלקת המחקר ועיבודי מחלקת המטבע.

לוח נ-3: השטרות במחזור המטבע, לפי עריכים, 1990 עד 2010

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
מספר השטרות (מיליוני שטרות, סופי שנים)					
1990	54.0		12.2	31.0	10.9
1991	60.4		15.2	34.8	10.3
1992	69.3	3.7	15.2	38.7	11.7
1993	79.2	5.8	16.2	44.1	13.0
1994	88.5	7.7	17.2	48.9	14.7
1995	105.1	10.8	21.1	56.4	16.8
1996	112.1	13.1	32.4	49.6	17.0
1997	118.1	14.7	42.9	44.2	16.3
1998	132.3	16.9	53.3	44.0	18.0
1999	171.8	21.2	76.0	51.6	23.0
2000	157.7	18.9	76.0	41.6	21.2
2001	173.7	24.2	86.0	42.6	20.9
2002	181.0	27.4	91.8	41.1	20.7
2003	189.5	30.2	96.2	42.9	20.2
2004	203.6	33.4	104.8	43.6	21.8
2005	235.5	40.2	124.6	47.8	22.9
2006	241.3	44.4	127.0	46.4	23.5
2007	262.4	58.7	131.0	47.4	25.3
2008	297.2	80.7	140.0	46.0	30.6
2009	344.2	107.4	154.3	50.7	31.9
2010	360.9	129.0	145.4	49.3	37.2
ערך השטרות (מיליוני ש"ח, סופי שנים)					
1990	2,987		1,220	1,550	217
1991	3,468		1,519	1,742	207
1992	4,437	749	1,519	1,935	233
1993	5,257	1,166	1,624	2,207	260
1994	6,001	1,547	1,715	2,445	294
1995	7,419	2,151	2,111	2,822	335
1996	8,681	2,621	3,238	2,482	340
1997	9,774	2,948	4,291	2,209	325
1998	11,267	3,371	5,335	2,201	360
1999	14,874	4,231	7,601	2,581	460
2000	13,880	3,778	7,599	2,079	424
2001	15,986	4,835	8,604	2,128	419
2002	17,129	5,484	9,176	2,054	415
2003	18,209	6,037	9,624	2,144	404
2004	19,787	6,689	10,481	2,181	436
2005	23,339	8,033	12,460	2,389	457
2006	24,378	8,883	12,704	2,320	471
2007	27,722	11,748	13,098	2,370	505
2008	33,040	16,132	13,998	2,298	612
2009	40,082	21,485	15,425	2,535	637
2010	43,545	25,800	14,536	2,464	745

המקור: ללוח זה וללוחות שבהמשך - מחלקת המטבע.

לוח נ-4: התפלגות המחזור לפי עריכים, 1990 עד 2010

השנה	מעות	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות מספר השטרות (סופי שנים, אחוזים)					
1990			17.6	44.9	15.8
1991			20.2	46.3	13.7
1992	4.3		17.8	45.3	13.7
1993	6.3		17.5	47.5	14.0
1994	7.4		16.5	46.9	14.1
1995	9.7		19.0	50.7	15.0
1996	11.7		28.9	44.2	15.2
1997	12.5		36.3	37.4	13.8
1998	12.8		40.3	33.3	13.6
1999	14.5		51.8	35.2	15.7
2000	14.4		58.0	31.7	16.2
2001	16.7		59.5	29.4	14.5
2002	15.2		50.7	22.7	11.5
2003	15.9		50.8	22.6	10.7
2004	16.4		51.5	21.4	10.7
2005	17.1		52.9	20.3	9.7
2006	18.4		52.6	19.2	9.8
2007	22.4		49.9	18.1	9.6
2008	27.1		47.1	15.5	10.3
2009	31.2		44.8	14.7	9.3
2010	35.7		40.3	13.7	10.3
התפלגות ערך המחזור (אחוזים)					
1990	4.9		38.8	49.4	6.6
1991	4.9		41.7	47.8	5.7
1992	4.5	14.1	32.7	41.7	5.0
1993	4.4	21.2	29.5	40.1	4.7
1994	4.4	24.6	27.3	38.9	4.7
1995	5.4	27.4	26.9	36.0	4.3
1996	5.4	28.6	35.3	27.0	3.7
1997	5.4	28.5	41.5	21.4	3.1
1998	5.3	28.3	44.8	18.5	3.0
1999	4.4	27.2	48.9	16.6	3.0
2000	5.1	25.8	52.0	14.2	2.9
2001	4.8	28.8	51.2	12.7	2.5
2002	4.7	30.5	51.1	11.4	2.3
2003	4.7	31.6	50.4	11.2	2.1
2004	4.6	32.2	50.5	10.5	2.1
2005	4.3	32.9	51.1	9.8	1.9
2006	4.4	34.9	49.8	9.1	1.8
2007	4.2	40.6	45.3	8.2	1.7
2008	3.7	47.0	40.8	6.7	1.8
2009	3.3	53.6	38.5	6.3	1.6
2010	3.3	57.3	32.3	5.5	1.7

לוח נ-5: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2010

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
הצריכה (מיליוני שטרות)					
1990	27.9		5.2	13.0	9.8
1991	27.2		5.9	12.5	8.8
1992	34.0	3.8	3.0	15.1	12.1
1993	35.4	2.2	3.7	18.1	11.4
1994	42.8	2.3	4.7	23.6	12.1
1995	53.6	3.8	8.1	25.2	16.5
1996	45.5	3.7	16.0	9.9	15.8
1997	36.8	3.0	16.3	6.4	11.0
1998	53.7	3.8	20.4	12.5	16.9
1999	61.5	6.3	24.8	23.9	6.5
2000	49.2	9.3	13.6	13.3	13.0
2001	60.8	6.5	24.2	17.1	13.0
2002	57.9	4.1	24.0	17.1	12.7
2003	63.8	3.9	25.5	23.0	11.4
2004	76.9	5.5	33.2	23.3	14.9
2005	89.5	9.6	42.9	23.2	13.9
2006	94.6	11.7	44.0	24.2	14.7
2007	102.2	24.2	43.1	21.2	13.7
2008	120.6	32.7	40.6	22.6	24.7
2009	98.8	34.6	33.5	25.4	5.3
2010	101.1	34.8	25.3	30.7	10.3
הבלאי (מיליוני שטרות)					
1990	36.3		2.6	7.3	9.4
1991	30.1		2.9	8.2	9.0
1992	38.9	0.0	3.1	11.5	10.9
1993	32.4	1.0	2.8	13.1	10.0
1994	42.1	5.0	4.0	19.5	11.2
1995	37.2	0.9	4.2	17.7	14.4
1996	38.6	1.4	4.8	16.7	15.7
1997	30.9	1.4	5.8	11.9	11.8
1998	39.6	1.7	10.0	12.7	15.2
1999	22.0	2.0	2.2	16.3	1.5
2000	27.8	0.3	7.4	6.3	13.8
2001	42.7	0.7	13.7	15.5	12.8
2002	50.5	0.6	18.3	18.5	13.1
2003	55.5	1.1	21	21.2	12.2
2004	62.6	2.2	24.6	22.5	13.3
2005	57.7	2.8	23.0	19.0	12.8
2006	88.5	7.4	41.5	25.6	14.0
2007	81.1	9.9	39.1	20.2	11.9
2008	85.7	10.8	31.6	24.0	19.4
2009	51.7	7.8	19.2	20.7	4.0
2010	84.4	13.2	34.2	32.1	4.9

לוח נ-6: המעות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2010

(סופי שנים, מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	354.0		9.7		75.0	27.7	164.4	77.2
1991	398.0		12.0		86.0	30.0	185.0	85.0
1992	456.5		14.0		99.0	36.7	211.0	95.8
1993	533.3		15.9		115.1	37.1	260.8	104.4
1994	588.4		18.6		134.5	43.7	278.2	113.4
1995	668.5	9.01	20.5		148.1	51.5	316.8	120.7
1996	745.6	14.9	22.7		163.6	53.6	361.4	129.4
1997	817.9	17.4	25.6		178.7	61.7	396.4	138.1
1998	898.4	20.2	29.0		196.2	67.9	437.6	147.5
1999	983.6	22.6	32.0		215.5	70.6	486.3	156.6
2000	1,070.5	24.2	33.9		230.6	73.7	544.4	163.6
2001	1,149.6	26.7	37.1		247.2	79.9	588.3	170.3
2002	1,194.0	27.8	38.1		261.8	85.0	604.0	177.2
2003	1,249.3	30.0	39.7		274.0	88.8	633.3	183.5
2004	1,330.3	32.9	42.4		294.7	93.9	676.6	189.9
2005	1,422.7	36.2	45.1		317.8	99.9	724.3	199.4
2006	1,523.1	39.8	49.1		343.8	106.6	775.0	208.9
2007	1,612.6	42.9	51.5	3.6	368.4	112.4	821.1	216.2
2008	1,692.7	45.2	52.9	22.7	368.6	117.3	879.8	206.2
2009	1,762.8	48.6	55.9	35.0	376.1	121.5	923.2	202.5
2010	1,858.8	52.4	60.0	40.6	391.9	129.2	985.0	199.6

לוח נ-7: צריכת המעות לפי עריכים, 1990 עד 2010

(מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	54.2		9.7		5.9	2.1	18.8	9.7
1991	44.9		2.4		11.0	2.3	21.4	7.8
1992	57.8		2.0		13.0	6.8	25.3	10.7
1993	77.1		1.9		16.1	0.4	49.8	8.9
1994	55.1		2.7		19.4	6.5	17.4	9.1
1995	80.3	10.9	1.9		13.7	7.9	38.6	7.3
1996	77.0	4.0	2.2		15.4	2.1	44.6	8.7
1997	72.4	2.6	3.0		15.1	8.0	35.0	8.7
1998	78.1	2.9	3.5		16.5	4.3	41.5	9.4
1999	85.7	2.4	3.1		19.5	2.8	48.8	9.1
2000	87.1	1.7	1.9		15.2	3.1	58.1	7.0
2001	76.3	2.6	3.3		16.8	6.4	44.0	6.7
2002	45.7	1.1	1.0		14.8	5.1	16.7	6.9
2003	54.9	2.2	1.7		12.3	3.7	28.7	6.3
2004	81.6	2.9	2.7		20.8	5.2	43.6	6.4
2005	92.8	3.4	2.7		23.1	5.9	48.1	9.6
2006	100.8	3.6	4		26.1	6.7	50.9	9.5
2007	89.7	3.2	2.5	3.6	24.7	5.9	46.1	7.4
2008	88.3	2.3	1.5	19.0	0.6	5.0	59.5	*0.5
2009	79.0	3.5	3.0	12.3	7.6	4.2	43.6	*4.6
2010	115.4	3.8	4.1	5.7	31.1	7.9	62.6	*0.2

* עקב גידול הבלאי, שנבע מהוצאת המעה של 5 אג' מהמחזור נרשם שינוי מהותי בצריכה (המוגדרת כגידול המחזור + הבלאי).

לוח נ-8: הפקדת שטרי הכסף בבנק ישראל, 1990 עד 2010

שנה	סך כל ערך ההפקדות	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
	(מיליוני ש"ח)			(אלפי שטרות)		
1990	3,747	83,352		9,871	43,021	30,460
1991	4,444	91,232		12,245	54,667	24,320
1992	5,110	98,914	1,435	12,973	61,171	23,335
1993	5,911	110,719	3,382	12,657	69,164	25,516
1994	6,936	124,743	4,874	14,507	80,123	25,239
1995	8,109	145,180	6,356	16,473	91,434	30,917
1996	10,277	178,055	8,344	30,436	92,628	46,647
1997	11,489	170,280	10,670	47,579	78,555	33,476
1998	11,898	163,969	10,977	58,458	65,536	28,998
1999	17,161	215,715	15,869	94,910	79,918	25,018
2000	18,637	225,548	22,239	96,408	80,346	26,556
2001	15,355	193,725	12,374	90,648	66,707	23,995
2002	16,485	201,475	14,533	98,891	64,269	23,783
2003	16,650	200,118	15,785	97,509	66,857	19,967
2004	14,409	174,206	13,708	83,972	57,994	18,533
2005	13,352	160,642	12,476	80,189	49,271	18,705
2006	17,429	198,467	17,105	109,687	53,514	18,160
2007	16,085	172,549	23,455	88,554	44,249	16,291
2008	16,005	175,159	26,696	78,434	47,560	22,470
2009	13,366	134,279	27,393	57,939	37,152	11,795
2010	11,712	114,780	24,755	48,311	36,531	5,183

לוח נ-9: הפקדות שטרי כסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור¹, 1990 עד 2010

(אחוזים)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990	9.7	13.1	24.0	24.0
1991		7.0	13.3	18.9
1992	3.5	7.2	13.8	17.5
1993	6.0	6.9	14.1	17.3
1994	5.9	7.2	14.2	14.8
1995	5.9	7.3	14.2	16.3
1996	5.8	9.2	14.5	20.4
1997	6.4	10.4	14.0	17.0
1998	5.8	10.1	12.6	14.3
1999	8.1	13.1	15.9	10.5
2000	11.1	11.7	16.3	10.7
2001	4.8	9.3	13.3	9.8
2002	4.5	8.8	12.6	9.5
2003	4.5	8.5	13.0	8.4
2004	3.5	6.8	11.1	7.5
2005	2.8	5.8	9.2	7.1
2006	3.4	7.1	9.3	6.7
2007	3.7	5.8	7.7	5.8
2008	3.3	4.9	8.2	6.5
2009	2.4	3.2	6.5	3.2
2010	1.7	2.6	6.0	1.3

(1) חושב כממוצע שנתי של אחוזי ההפקדות מתוך המחזור בסוף כל חודש.